Cyan Magenta Yellow Black

ГАЗЕТА ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ

Голос України

№232 (2983)

СУБОТА 7 грудня 2002 року

ВІТАЄМО!

Сьогодні — День місцевого самоврядування

Відбувся Конгрес місцевих і регіональних влад України. В його роботі взяли участь керівники держави, представники місцевих влад з різних регіонів України. За вагомий внесок в державне будівництво Президент України Леонід Кучма вручив нагороди низці працівників місцевих влад.

Фото Валерія СОЛОВЙОВА (Укрінформ).

Для координації місцевих зусиль

Протягом останніх років у законодавчій діяльності парламенту й уряду намітилася тенденція до звуження повноважень органів місцевого самоврядування, особливо у сфері формування місцевих фінансів, управління земельними ресурсами, зазначається в резолюції першої (установчої) сесії Конгресу місцевих та регіональних влад України (КМРВУ), котра пройшла у Києві 5—6 грудня.

(Закінчення на 2-й стор.).

Працівникам органів місцевого самоврядування, самоврядним територіальним громадам

Сердечно вітаю вас, усіх громадян України з Днем місцевого самоврядування.

Утвердження та розвиток місцевого самоврядування стало важливою складовою реформування суспільства. Самоврядні громади, сільські, селищні, міські, обласні ради дедалі упевненіше діють на своїй території як справжні господарі.

Сьогодні місцеве самоврядування спирається на солідну законодавчу базу. Верховна Рада України працює над тим, щоб розширити можливості самоврядних органів, посилити їх практичну здатність вирішувати життєві питання територіальних громад, активно залучати громадян до участі в управлінні місцевими і державними справами, удосконалити механізми співпраці між органами самоврядування і органами державної влади. Своє завдання народні депутати вбачають у тому, щоб не лише поліпшувати чинні закони і приймати нові, а й добиватися їх послідовної реалізації на ділі.

Найголовніше зараз — забезпечити загальне усвідомлення того, що розвиток місцевого самоврядування — це пріоритетний напрям розбудови України як демократичної правової держави, формування громадянського суспільства, неодмінна умова динамічного соціально-економічного і культурного розвитку сіл, селищ, міст, районів і регіонів, органічного входження України до європейської і світової спільноти. Вирішенню цього завдання, безперечно, сприятиме створення Конгресу місцевих та регіональних влад України.

Бажаю вам успіхів у праці, щастя, добра і благополуччя.

Голова Верховної Ради України Володимир ЛИТВИН.

ІСТОРІЯ

Минули століття, а проблеми ті самі

В історичних хроніках Запоріжжя знаменна дата: 130 років тому в колишньому Олександрівську було створено міську думу й інститут міського голови. Мешканці повітового містечка обрали 35 депутатів, а міським головою став купець першої гільдії Павло Захар'їн. Дума представляла інтереси городян аж до 1919 року і, по суті, була однією з попередниць сьогоднішньої Запорізької міськради. Олександрівських думців XIX століття і запорізьких депутатів XXI століття об'єднує не лише спільне прагнення зробити своє місто кращим, а й проблеми, обмеженість повноважень місцевого самоуправління, його фінансова та адміністративна залежність від рішень центру, **повідомляє наш власний кореспондент Олександр АБЛІЦОВ**.

КАРТИННА ГАЛЕРЕЯ

Давид Тенірс Молодший (1610—1690 рр.)

Мавпи в кухні (середина 1640-х рр.)

Полотно, олія. Ермітаж, Санкт-Петербург.

НА ФОТОГРАФІЧНІЙ СЛУЖБІ

Діма — «бізнесмен» від туризму. Він мав би ходити до школи у десятий клас. Закинув навчання. Є ось сокіл Міша. І вони разом чекають на туристів, хто йде на скелі Довбуша. Може, комусь і спаде на думку «клацнутися» з соколом. Діма пропонує друга для зйомки за помірну плату. Каже, на місяць виходить не так багато, з півсотні гривень. Оцим живе. Мама працювала, тепер втратила роботу. А комусь же треба заробляти... От Дмитрик і спіймав сокола. То не так просто. Бо соколи літають високо, і треба примудритися, щоб зловити його на дереві. Дмитрикові хисту не займати. Міша — це вже третій птах, котрого йому вдалося полонити і поставити на фотографічну службу. Двох попередників, каже Діма, шкода, але довелося продати, дуже люди просили, та й гроші потрібні були...

Тепер туристів зовсім мало. Не сезон.

Ми домовилися з Дімою, що він все-таки піде до школи. Бо бізнес потребує знань. Бодай для того, щоб гарно гроші рахувати. «Соколиним полюванням» не збирається обмежитися, думає над справою життя. Мріє стати дорослим і успішним. Хочеться вірити. І в те, що наша зустріч не остання, що спілкування і світлини, зроблені на згадку фотокореспондентом Олександром Клименком, допоможуть позбутися пут, осягнути кожному свій простір: соколові — небо, Дмитрикові — дорогу життя.

Світлана ПИСАРЕНКО.

Київ—Івано-Франківськ—Болехів—Бубнище—Київ.

У НОМЕР

Білий колір — колір надії

У Конотопській райлікарні відкрито народний музей медицини, який відтворює 150-річну історію цього медичного закладу. Про його становлення розповідають понад 600 експонатів. Серед них, зокрема, «кошторисне обчислення потреб Конотопської міської лікарні» за 1873 рік, унікальні документи часів Великої Вітчизняної війни. Є тут і попередники нинішніх стоматологічних кабінетів — масивне чавунне крісло та фарфорове начиння з романовськими вензелями. Древні ваги, лікарський інструмент та медичні довідники, які дійшли до нас з XIX століття, особисті речі, документи, потьмянілі від часу фотографії першопрохідців конотопської медицини.

Гармонійно вписалася в історичну колекцію і книга засновника музею, головного лікаря райлікарні Валерія Кравця «Білий колір — життєдайний», написана ним у співавторстві з колегою Валерієм Сутуліним, **інформує наш власний кореспондент Владислав ЖМУРКОВ**.

Тепло рахуватимуть вітчизняним

Міськрада Дніпропетровська прийняла рішення про оснащення за кошти з місцевих джерел всіх бюджетних організацій та установ лічильниками тепла і гарячої та питної води. Згодом прилади будуть встановлені і у помешканнях городян. Що також матеріально підтримуватиметься містом. Головним, але не монопольним, постачальником лічильників стане Дніпропетровський приладобудівний завод, який отримав замовлення на 96 мільйонів гривень. За словами заступника міського голови Володимира Збаращука, тільки такими заохоченнями можна і треба підтримувати вітчизняних товаровиробників. Їм надають замовлення —отож нехай і доводять перевагу над конкурентами гатунком продукції, **повідомляє наш власний кореспондент Микола НЕЧИПОРЕНКО**.

Святкова трапеза закінчилася лікарнею

На Миколаївщині 14 осіб захворіли на трихинельоз. Троє з них перебувають в обласній інфекційній лікарні, 11 — у Казанківській районній. Як з'ясувалося, джерелом цього складного захворювання стали страви із м'яса свині, забитої в казанківському приватному господарстві «Промінь». Продукт, що не пройшов ветеринарної експертизи, споживали під час святкування Дня водія. Крім того, одна з куховарок передала частину провізії сину-студенту, що приїхав з Миколаєва. Усього в застіллі взяло участь 64 чоловіки. За словами завідувачки відділення облсанепідстанції Людмили Мисюкевич, решта зараз перебуває на профілактичному лікуванні.

Комісія управління ветеринарної медицини вже взяла 85 проб крові у тварин «Променя». Проте такий метод визначення захворювання не точний — результат можна визначити, лише взявши аналіз м'яса. Тому фахівці виїхали в район повторно. Крім того, виявлено двох щурів, заражених трихинельозом, тому, вочевидь, могли заразити й свині, **повідомляє «Інтерфакс-Україна»**.

■ З-під арешту звільнено камбоджійський теплохід «Мед Балкер 1». Судно за ухвалою Жовтневого місцевого суду Одеси перебувало в Морському порту міста. Про це наша газета вже повідомляла в інформації «Судно-забруднювач — на якір» («ГУ» за 12 листопада). З вини екіпажу у води Чорного моря скинуто 1485 кілограмів нафтопродуктів. У результаті довкіллю завдано збитків, як підрахували фахівці, на суму понад 488 тисяч доларів США. На таку ж суму виставлено претензії. Як стало відомо, представник судновласника вже надав суду банківську гарантію на сплату вказаних коштів, **повідомляє наш власний кореспондент Георгій ВОРОТНЮК**.

■ Два автомобілі — «Волга» та «Жигулі» — вилучено згідно з рішенням суду у комунальних боржників у Кам'янці-Подільському. Незабаром до них додасться ще 20. Такий метод впливу на особливо злісних неплатників обрала міська рада, **повідомляє наш власний кореспондент Віра ШПИЛЬОВА**.

СЬОГОДНІ ЧИТАЙТЕ:

500 тисяч гривень отримав у Запоріжжі шахрай в обмін на обіцянки створити літак нового покоління

ПОЛІТИКА

Нас підтримають в євроінтеграції. Ми маємо підтримати діаспору

Політичні переговори з керівництвом Литви та Естонії, знайомство з історичними пам'ятками столиць та спілкування з представниками тамтешньої української діаспори — ці пункти домінували в порядку денному балтійського візиту Голови Верховної Ради Володимира Литвина. Гостинні господарі запевняли високого українського гостя в їхній зацікавленості в європейському майбутньому нашої держави та цілковитій підтримці цього шляху. Володимиру Литвину, історику за фахом, показали визначні місця древніх Вільнюса й Таллінна. А зустрічі з нашими співвітчизниками вінчали і литовський, і естонський візити.

Українців там усе ще досить багато, хоча офіційна чисельність діаспор відчутно зменшується. Так, у Литві було, за статистикою, 38 000 громадян української національності, а за останнім переписом стало 28 000. «Звичайно, живе нас тут стільки ж, як і раніше, але тих, хто хоче й надалі вважатися українцями, писатися таким у документах — уже на десять тисяч менше, —сказав «ГУ» голова Української громади Литви Віктор Чернишук. — Це для нас нині найболючіша проблема. Мабуть, якісь скандали, негаразди в Україні чи ще щось штовхають литовських українців на те, щоб якщо й не відмовлятися від своєї національності, то принаймні про неї і не заявляти». Головною причиною асиміляції, на думку Віктора Чернишука, є відсутність для молоді «перспектив українства» в Литві. «Якщо молода людина й закінчила б українську школу, то де їй навчатися далі? — міркує лідер литовських українців. — Тому треба думати над тим, як налагодити тут таку українську освіту, яка була б потрібна саме Литві». Голова ВР Володимир Литвин у розмові з паном Чернишуком висловився за якнайшвидше прийняття закону про закордонного українця. Адже він, безперечно, зміцнив би зв'язки наших співвітчизників з історичною Батьківщиною.

Святково було позавчора ввечері у Посольстві України в Таллінні. Голову Верховної Ради та його естонського колегу Тоомаса Саві вітав ансамбль «Журба». Назва, як пояснили кореспонденту «ГУ», підкреслює тугу тамтешніх українців за своєю Батьківщиною, та й переважна більшість українських народних пісень, які так гарно виконує «Журба», пронизана саме цим почуттям. Ансамбль співає і українською, і естонською, а інколи одну пісню — обома мовами: це дуже сподобалося і керівникам двох парламентів, і всім присутнім. «Я хотів би привітати представників української громади і подякувати за те, що ви плекаєте тут рідну мову, пісню, живете проблемами нашої країни, будучи водночас гідними громадянами Естонії, — звернувся до земляків Володимир Литвин. — А це зобов'язує нас приділяти більше уваги нашим співвітчизникам за кордоном, щоб вони не відчували себе духовно відірваними від історичної Вітчизни».

Безперечно, думка Голови ВР про більшу уваги до діаспори є для неї надзвичайно слушною. «Україна допомагає нам в основному морально, — дипломатично сказала «ГУ» голова Конгресу українців Естонії Віра Коник. — Але й це непогано, адже бути відірваними від історичної батьківщини дуже важко. Навіть якщо естонська земля і стала для нас другою батьківщиною, а держава допомагає у функціонуванні наших культурних товариств, посприяла у побудові церкви».

У естонських українців та сама проблема, що й у литовських: за результатами останнього перепису їх офіційна кількість скоротилася з 48 000 до 29 000. Мову діти наших співвітчизників вивчають у недільних школах. «Була спроба створити школу, п'ять років існував український клас у російській школі — її директор за походженням українець, отож пішов нам назустріч, — каже пані Коник. — Але довелося той клас закрити: далеко було возити до школи дітей, та й підтримка з боку України, скажемо відверто, була недостатньою — не вистачало підручників, дидактичного матеріалу». Сьогодні є плани піти іншим шляхом — створити школу українського мистецтва, давати мову через мистецтво, вивчення народних ремесел, етнографію, історію, традиції, обряди.

Фото Володимира ФАЛІНА (Укрінформ).

Від імені українців Естонії коровай Володимирові Литвину піднесла Віра Коник. Праворуч — Тоомас Саві та український посол Микола Макаревич.

А загалом естонські українці кажуть, що ефективнішими шляхами співпраці з Україною є регіональні. Так, завдяки сприянню голови Львівської облдержадміністрації Мирона Янківа на недавньому концерті пам'яті Соломії Крушельницької тут виступили артисти Львівського оперного театру. Вони, каже пані Коник, просто полонили таллінську публіку.

Безперечно значною подією став і приїзд делегації Верховної Ради. І у Вільнюсі, і в Таллінні Голова ВР Володимир Литвин вручав активістам діаспори грамоти й цінні подарунки — годинники. «Щоб час, який вони відміряватимуть, був щасливий для вас», — побажав він землякам. Очевидно, що однією із запорук щасливих для естонських українців часів є увага з боку України. Про необхідність якої також нагадав Голова Верховної Ради.

Анатолій МАРЦИНОВСЬКИЙ.

З технічних причин у вчорашньому репортажі з Таллінна вийшли похибки в назві естонського парламенту (Рійгікогу) та в імені прем'єр-міністра Естонії Сійма Калласа. Перепрошуємо за неточності.

РЕПОРТЕР

Приймав парад Головний отаман

У Кам'янці-Подільському на Хмельниччині, який на кілька коротких, але яскравих років у боротьбі за українську державу місяців 1919 року став столицею Української Народної Республіки, з усіма почестями відкрито меморіальну дошку з ликом голови Директорії, Головного отамана війська УНР Симона Петлюри.

Фото Станіслава СТОЯНОВСЬКОГО.

У будинку №8 на площі Вірменський ринок було розміщене в той буремний час Міністерство військових справ УНР. Мозковий центр армії УНР, представлений генералами Грековим, Юнаковим, Осінським, Капустянським, єднався з керівництвом Української галицької армії — полковниками Андрієм Мельником та Євгеном Коновальцем. Симон Петлюра був найпослідовнішим борцем за державу та сильну армію, людина кришталево чесна, безкорислива, доброї волі, великої віри і енергії, як характеризував його Євген Коновалець. Саме незламна віра Петлюри єднала всіх і давала снагу вести визвольну боротьбу. Це він залучив до служби в Українській армії майже 130 найкращих генералів та адміралів, з яких багато мали академічну освіту. Незламний дух, любов до України були визначальною рисою війська, яке створював великий полководець.

Довгі десятиліття правда про це замовчувалася, а з Головного отамана робили жахливого бандита. У путівниках по Кам'янцю писалося про боротьбу, яку «вів народ з петлюрівцями».

— Мінялися часи, системи, філософія, але правда залишилася незмінною, і ми сьогодні зобов'язані повернути її, — сказав на мітингу секретар міської ради Сергій Бабій.

Ініціатором встановлення меморіальної дошки були активісти Соціал-національної партії України, обласну організацію якої очолює кам'янчанин Ігор Сабій. Матеріали надав завод «Гіпсовик», знайшли кошти і в місцевому бюджеті. А творчий задум утілив Володимир Кліщ.

— Нічого кращого за національну державу людство не придумало, — виступив гість, поет, заступник голови Української Республіканської партії «Собор» Володимир Шовкошитний. — Сьогодні ми знову на роздоріжжі і знову перед потребою єднання.

Палкими були промови генерал-майора Василя Мельницького, який запевнив, що воїни місцевого гарнізону гідно нестимуть славу та традиції українського війська зразка 1919 року, та заступника голови Львівської обласної ради, голови Львівської обласної організації СНПУ Андрія Парубія, приїзд якого підкреслив віковічну спільність наддніпрянських та наддністрянських України.

Парадом пройшли воїни місцевого гарнізону. І приймав його, як живий, сам Головний отаман.

Віра ШПИЛЬОВА.

Хмельницька область.

На знімку: під час урочистостей.

До відома народних депутатів України!

Шановні народні депутати України!

Рада Всеукраїнської профспілки народних депутатів України у Верховній Раді запрошує вас відвідати з 9 по 13 грудня 2002 року (включно) персональну виставку художника-журналіста Юрія Степановича КАРЄВА, яка відбудеться на 3-му поверсі будинку сесійних засідань Верховної Ради України.

Для координації місцевих зусиль

(Початок на 1-й стор.).

Співзасновники конгресу — Українська асоціація місцевих та регіональних влад (голова — Віктор Тихонов), Асоціація міст України (президент — Олександр Омельченко), Асоціація сільських, селищних та міських рад та Спілка лідерів місцевих та регіональних влад України (голова — Віктор Слиш) — вирішили, що КМРВУ діятиме як добровільне недержавне об'єднання асоціацій органів місцевого самоврядування. Основна його мета — координація зусиль всіх сторін для прийняття узгоджених рішень стосовно регіональної політики на засадах Європейської хартії місцевого самоврядування.

Конгрес звернувся до Президента України з проханням визнати КМРВУ важливою інституцією в системі об'єднань органів місцевого самоврядування, сформувати делегацію України в Конгресі місцевих та регіональних влад Європи.

Всі учасники зібрання одностайно наголошували на необхідності розмежування повноважень місцевих гілок влади та зазначали, що через зволікання з прийняттям держбюджету на наступний рік не приймаються й місцеві бюджети. Вони пропонують урядовцям і парламентаріям залишити обсяги міжбюджетних трансфертів на рівні 1,6 млрд. гривень та встановити мораторій на прийняття наступного року законів, що зменшують доходну частину або збільшують видаткову частину місцевих бюджетів без одночасного внесення змін до Закону «Про Державний бюджет України на 2003 рік».

Важливість конгресу відзначили Президент України Леонід Кучма, Голова ВР Володимир Литвин та Прем'єр-міністр Віктор Янукович.

На урочистостях з нагоди Дня місцевого самоврядування глава держави заявив, що сприяння місцевому та регіональному розвиткові має стати пріоритетом національної політики. Президент наголосив на необхідності прийняття Єдиної комплексної програми підтримки місцевого і регіонального розвитку і на негайній реалізації рішень, ухвалених у вересні на Всеукраїнських зборах представників органів державної влади, місцевого самоврядування та громадськості. Це, зокрема, розподіл повноважень, врегулювання майнових та фінансових відносин у сфері місцевого і регіонального розвитку, здійснення комунальної реформи, реформи адміністративно-територіального устрою, забезпечення з боку держави всебічної підтримки муніципальних ініціатив.

Леонід Кучма, говорячи про місцеву політику, висловився за неприпустимість підвищення тарифів на комунальні послуги і цін на ліки. На думку глави держави, ціни можуть «змінюватися лише в бік зменшення». «Це завдання і для уряду, і для місцевих органів влади та самоврядування», — підкреслив він.

На переконання Президента, Україні потрібна повноцінна система місцевого самоврядування та ефективна взаємодія всіх рівнів влади, для чого є всі передумови: «парламентська більшість —коаліційний уряд — Президент».

Нині ВР працює над новими законопроектами, які розширюють можливості самоврядних органів, посилюють їх практичну здатність вирішувати життєві питання територіальних громад. Про це йшлося у привітальному листі Голови ВР Володимира Литвина. Він вважає утворення конгресу важливою складовою реформування державного устрою.

Член Комітету ВР з питань бюджету Катерина Фоменко запевнила присутніх, що комітет знайшов кошти для збільшення фінансування місцевих бюджетів. Про свою підтримку конгресу сказали також голови комітетів ВР з питань державного будівництва та місцевого самоврядування Анатолій Матвієнко і з питань транспорту і зв'язку Валерій Пустовойтенко.

Наталя ЯРЕМЕНКО.

Перші ради — козацькі

Перший в Україні музей місцевого самоврядування створюється у Дніпропетровську. Цей пласт існування регіону досі ніхто не вивчав, а марно. Так вважає декан історичного факультету і завкафедри історії України Дніпропетровського національного університету професор Сергій Світленко. Адже досвід діяльності представницької гілки влади тут сягає ще часів запорозького козацтва, яке опиралося на козацькі ради — самобутні органи самоуправління справами і територіями.

Різною була наша історія, та сьогодні важливіше розуміти, що все краще з минулого треба вивчати, зберігати і використовувати — ось позиція директора Дніпропетровського історичного музею Надії Капустіної. Як не зайве вже тепер узагальнити і досвід роботи органів представницької влади останніх одинадцяти років незалежної України. Про це йшлося і під час науково-практичної конференції «Місцеве самоврядування регіону: історична спадщина та сучасність».

Микола НЕЧИПОРЕНКО.

Генпрокуратура відмовляє в акредитації

Близько десяти журналістів — представників різних засобів масової інформації — покинули залу, де проходила прес-конференція заступника Генерального прокурора України, прокурора міста Києва Василя Присяжнюка. А після закінчення її більш як два десятки колег підписалися під скаргою на ім'я Святослава Піскуна.

Така реакція журналістів — відповідь на дії працівників Генеральної прокуратури, які відмовилися акредитувати на пресконференцію представника інтернет-видання «Українська правда». Прес-секретар Генерального прокурора Поліна Башкіна підтвердила, що попереднє рішення відомства не допускати на свої заходи кореспондентів «УП» через необ'єктивне висвітлення позиції Генпрокуратури залишається чинним.

У скарзі, зокрема, зазначено, що недопущення працівників ЗМІ на прес-конференцію — пряме порушення закону про інформацію та указу Президента України про відкритість органів влади.

Тим часом на самій прес-конференції йшлося про розслідування справи про самогубство керівника «Українських новин» Михайла Коломійця, під час якого планується допитати Міністра економіки Валерія Хорошковського. Василь Присяжнюк розповів також про хід розслідування деяких інших резонансних справ. Отож постає запитання: чи варто Генеральній прокуратурі конфліктувати з журналістами?

Володимир КОРОЛЮК.

СПРОБУВАВ І ВИГРАВ!

Приєднуйтеся до нашого гурту

Киянин Іван Кириченко познайомився з «Голосом України» випадково: купив у кіоску «Укрпошти» і вже більш як п'ять років не лише його постійний читач, а й передплатник.

— У «Голосі України» мені подобається все, — каже Іван Васильович. — Читаю його від першої до останньої сторінки. Виокремити якісь теми навіть не можу, бо на його сторінках висвітлюються всі питання, якими живемо ми, українці. Але головне в газеті те, що вона ДОБРА! Окремі повчальні моменти навіть вирізаю, складаю, а у виховні хвилини зачитую своїм домочадцям. А ще подобається мені те, що «Голос України» змінюється, змінюється на краще. Це свідчить про те, що колектив у постійному пошуку тісного зв'язку «читач—газета—читач».

— Те, що на мою квитанцію випав виграш — футбольний м'яч, дуже мене потішило, бо, можна сказати, маю вдома свою команду: дві дочки, син, онук-десятикласник, дві онучки. За спеціальністю будівельник і ваше помешкання, може, саме я і зводив, — сміється Іван Васильович. — Нині вільного часу додалося, бо вийшов на пенсію і тепер частіше гуляємо з сім'єю у мальовничому районі Києва — на Оболоні. Так що приєднуйтеся і до нашої футбольної команди, і до читацького гурту «Голосу України»!

Фото Сергія КОВАЛЬЧУКА.

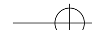

Роман, що народився... в декреті

ПРЕЗЕНТАЦІЇ

Неординарно презентували книжку лауреата конкурсу «Коронація слова» Ольги Компанієць «Назустріч». Великий зал Чернігівського літературно-меморіального музею-заповідника М. Коцюбинського вперше не вмістив усіх бажаючих. До сотні юних вболівальників 27-річної письменниці-землячки змушені були «мітингувати» на вулиці. Люди тіснились у проходах-дверях! Адже написати гарний і резонансний роман у такому віці — небуденна подія!

Після закінчення Чернігівської школи № 28 та Київського Національного медичного університету авторка книги працювала лікарем-нефрологом у Київській клінічній лікарні. Нині вона — прес-секретар координаційного центру трансплантації органів при Міністерстві охорони здоров'я України. Роман «Назустріч» Ольга написала 2000 року, коли була в декретній відпустці і доглядала доньку. Її дебют у конкурсі «Коронація слова» виявився успішним: одразу стала переможницею. Нещодавно видавництво «Кальварія» видало першу книгу молодої письменниці, яка, як сказали на презентації письменники Станіслав Реп'ях, Сергій Дзюба, головний редактор видавництва «Кальварія» Петро Мацкевич, зуміла витворити цікавий динамічний сюжет, вдало поєднати атмосферу реалій 1937 року з інтригами сьогодення.

Сергій ПАВЛЕНКО.

Чернігів.

Фото автора.

На знімку: Ольга Компанієць з батьком Леонідом Ващуком — завідувачем щелепно-лицьового відділення обласної лікарні, та мамою Оленою Сергіївною — завідувачкою відділення обласної стоматологічної поліклініки.

Бал хризантем не зупинить і зима...

У Нікітському ботсаду перед грудневими приморозками розквітнув бузок і не відцвітають хризантеми на їх уже традиційному осінньому балу.

Ця виставка єдина у своєму роді не лише тому, що ботсад має одну з найкращих у світі колекцію хризантем — чверть тисячі сортів та гібридів: кліматичні умови дають змогу побачити під відкритим небом, як пишно квітнуть одночасно і гігантські великоквіткові, і дрібні бордюрні сорти.

Тут вам розкриє безліч таємниць квітка, яку в Японії звали імператорською, дозволяли милуватися лише обраним, навіть забороняли дарувати, хоча за повір'ями хризантема приносить довголіття, повертає молодість, її вживають у їжу, а на пелюстках настоюють вино.

Нині мода на рудий «Плюшевий ведмедик». У світі квітів править стиль арт-деко, і бордюрні малюки нових сортів, чимало з яких ще навіть не мають назв, пишаються наймодніншими палевими, теракотовими й іншими відтінками, для створення кожного з яких потрібно кілька років сумлінної праці. Селекціонери кажуть, що хризантеми люблять щоденні японські поклони, а поливати їх найкраще потом.

Навіть зима не в змозі зупинити цього буяння барв унікальних квітів, дерев і кущів, переведених природознавцями «Нікіти» на осінньо-зимовий біологічний календар. Їх несподівана, оригінальна краса вражатиме відвідувачів Саду і серед заметів. Фахівці вважають дивом абелію великоквіткову, яка цвіте й після Нового року, мальвоничу дафну лавролисту і абрикос Муме. Головкоквітковий жасмин, як і на своїй батьківщині — в Китаї, перед морозами безстрашно вибухнув жовто-золотистими кетягами, давно скинувши листя. Діждали своєї пори передзаметільного розквіту і пахучі кремові пелюстки з малиновою серединкою зимоцвіту раннього, кримський стаж якого налічує вже 170 років.

На зимовий розклад буяння перейшла й саркококка низька, білі квіти якої дивуватимуть нас аж до березня. Ніде, крім як у «дідуся кримських парків», не побачите ви і гібридний суничник, чий родич, суничник великоплідний, нині саме зарясні червоними плодами і водночас розпускає нові пелюстки. Всю зиму квітнутиме й калина лавролиста.

Диво «Нікіти» триває і шириться. Бо саме звідси ці квіти розпросторюються на весь сонцедайний півострів: у санаторії, міські сквери, парки, на присадибні ділянки, дачі — досі схожі на пишну клумбу, ніжновеселкові кольори якої здатен притлумити лише крижаний подих зими. Щоправда, прикрашають рідкісними рослинами свої обійстя любителі екзотики не завжди чесним шляхом —науковці скаржаться, що крадіжки їхніх диво-витворів почастішали настільки, що стали вже справжнім лихом для «Нікіти».

Не легше і Ялті з усіма її прибережними селищами, де останнім часом новоявлені вельможі енергійно стягують у свої вілли й палаци не завжди праведно придбані щонайоригінальніші рослини Південнобережжя, включно з кількаметровими багаторічними кристаліями пальмами та гліциніями.

Віктор ХОМЕНКО.

Крим.

Фото Лариси РАДІНОЇ.

Фольклор одного села

Новий вид реклами місцевої культури запроваджують на Косівщині. Там мають намір створити відеотеку із записами фольклорних традицій краю. Міні-фільми зніматимуть у кожному селі району. За словами начальника відділу культури Косівської райдержадміністрації Дмитра Боланюка, це допоможе не лише зберегти, а й примножити культурні та фольклорні традиції краю.

Наталя АНДРУСЕЧКО.

Івано-Франківська область.

Вітчизняний Бахус із золотом

П'ять золотих медалей та одну срібну — таку високу оцінку закарпатським виноробам дав VI міжнародний професійний конкурс вин, що завершився у Москві. За словами члена дегустаційної комісії з оцінки якості коньяків Едуарда Михайлянца — радника генерального директора корпорації «Закарпатсадвинпром», Україну на конкурсі представляли вісім підприємств. Марочні коньяки «Ужгород», «Карпати» і «Тиса» виробництва Ужгородського коньячного заводу завоювали золоті медалі, а коньяк «Закарпатський» відзначено сріблом.

Із «золотом» повернулися з Москви й вина «Середнянське» радгоспу-заводу «Берегівський» та «Іршавське» —Іршавського заводу продтоварів. До слова, вина регіону цінуються не лише в Росії. На щорічному ярмарку «Вина України», що проходив у Києві, вже призабута знавцями «Троянда Закарпаття» також завоювала золоту медаль. Виробництво цього популярного напою ще не так давно було зведено до мінімуму через різке скорочення площ під виноградом сорту «Трамінер», який є основою неповторного букету «Троянди Закарпаття».

Іван ГУДЗОВАТИЙ.

Ужгород.

Освячений задум

«Князь церкви» — таку назву матиме художній фільм про життя і діяльність патріарха Йосифа Сліпого. Сценарій картини створив тернопільський поет і бард, викладач технічного університету ім. І. Пулюя Олег Герман. Зйомки розпочнуться після того, як своє благословення задуму дасть глава Української греко-католицької церкви кардинал Любомир Гузар. Проект здійснюється за підтримки культурно-мистецького благодійного фонду ім. патріарха Йосифа Сліпого.

Марта ЛІТИНСЬКА.

Тернопіль.

Загроза над Пересипом

АКТУАЛЬНО

Не вперше депутати Одеської міськради вслід за своїми виборцями б'ють на сполох: над Пересипом, де мешкає понад 29 тисяч осіб, нависла загроза техногенної катастрофи. Причина — незадовільний технічний стан дамби, якою проходить автошлях «Обхід міста Одеси» і яка захищає низинні мікрорайони обласного центру з боку Хаджибейського лиману.

Фахівці розрахували: в зону стихійного лиха потрапить територія більш як у 24 квадратні кілометри. Глибина затоплення може сягнути двох метрів — від пересипських мостів до району санаторію «Куяльник» включно. Окрім житла десятків тисяч мешканців, постраждають транспортні магістралі, 25 кілометрів залізничних і трамвайних колій, головна каналізаційна насосна станція міста, понад два десятки електропідстанцій, підприємство «Теплоелектроцентраль», що забезпечує теплом, гарячою водою і струмом половину мільйонного міста, тощо. Без життєзабезпечення залишиться житловий масив Котовського, де мешкає понад 190 тисяч осіб. У зоні ймовірного затоплення також понад 50 промислових підприємств, на багатьох з яких використовуються і зберігаються небезпечні речовини — аміак, хлор, газ, нафтопродукти.

Ще 1997 року було розроблено техніко-економічний проект реконструкції ділянки автомобільної дороги «Обхід міста Одеси дамбою Хаджибейського лиману». У ньому передбачено першочергові заходи з підсилення, реконструкції та поновлення гідротехнічних і водорегулювальних споруд дамби.

— Але кошти на виконання цих робіт так і не було виділено, — констатує Одеський міський голова Руслан Боделан. — В 1999 році після чергового ретельного обстеження дамбу визнано техногенно небезпечною гідротехнічною спорудою.

Об'їзна дорога, що проходить небезпечною ділянкою, слугує не тільки Одесі. Тут безперервним потоком ідуть автомобілі, у тім числі великотоннажні, з багатьох регіонів України до Іллічівського морського порту, в українське Задністров'я і Придунав'я та молдовське Придністров'я й у саму Молдову. Інтенсивність руху дедалі зростає, що, звісно, впливає на стан дамби, спричинюючи її руйнацію. Проблема, одне слово, загальнодержавна. Розв'язати її місцевими силами й коштами не вдасться. Тому депутати Одеської міськради прийняли спеціальне звернення до Державної служби автомобільних шляхів України. Вони просять, щоб запобігти техногенній катастрофі, внести до плану на 2003 рік проектні й будівельні роботи з реконструкції автомобільного шляху «Обхід міста Одеси дамбою Хаджибейського лиману».

Георгій ВОРОТНЮК.

Одеса.

АНОМАЛІЇ

Звірячий оскал друга

Цікаво в людини психіка побудована. Незвичне нас лякає набагато сильніше. Незважаючи навіть на реальну міру небезпеки... Скажімо, чоловік, який з автоматом на плечі йде алеями парку, навряд чи когось залишить байдужим. Міліція неодмінно поцікавиться: що це ви тут, шановний пане, робите? І не лише відповідь уважно вислухає, а й документи перевірить, і на порушення правил носіння зброї вкаже, якщо з паперами все гаразд. А то й позбавить ліцензії, зброю конфіскує. І правильно, між іншим, учинить. А якщо гіпотетичний дядечко свій, нехай навіть триста разів законний, автомат синові десятирічному дасть поносити, то ще й термін «заробити» може.

Спробуємо ситуацію дещо змінити. Блукає наш «знайомець» парком без автомата. З поводком. А неподалік песик бігає. Миле таке створіння, з міцними м'язами і могутніми щелепами з величезними іклами, наділене миттєвою реакцією і вирощене спеціально для бою. Від автомату воно відрізняється хіба лише тим, що напасти може за власною ініціативою. І, на жаль, ініціативу цю періодично проявляє.

Минулого тижня У Дніпропетровську п'ятирічний пітбультер'єр буквально перегриз горло своїй хазяйці. Двадцятип'ятирічну Ганну і її улюбленця добре знали мешканці всіх навколишніх будинків. Коли ця пара виходила на прогулянку, подвір'я вмить порожніло: пес був дуже агресивний, а вдягати на нього намордника дівчина відмовлялася. «Ідилію» зруйнувала трагедія — пес накинувся на хазяйку. Кінологи гадають, що спровокувати напад собаки могла її неадекватна поведінка — Ганна вживала наркотики.

Викликаним на місце пригоди співробітникам міліції двадцять разів знадобилося вистрелити в осказненілого від люті пса, поки той не затих. Але хазяйку це вже не врятувало.

Випадок цей, на жаль, аж ніяк не поодинокий. І не обмежується територією нашої країни. Щороку надходить по кілька десятків повідомлень із різних країн про загибель людей від ікол «братів менших».

У Кривому Розі ротвейлер, який раніше не раз нападав на людей, смертельно загриз свою 46-річну господиню. В Одеській області шестирічний ротвейлер затяг однорічного сина своїх господарів до підвалу і перегриз йому шию. Собаку застрелили міліціонери. В Гамбурзі (Німеччина) 40-кілограмовий пітбультер'єр, спеціально підготовлений бійцівський собака, загриз на шкільному подвір'ї шестирічного хлопчика. Собака схопив хлопчика за голову і не відпускав до прибуття поліції. У Франції в місті Рошефор пітбуль і чотири стаффордширські тер'єри накинулися на вулиці на 86-річну француженку і загризли її. Господарів собак було заарештовано згідно із законом про небезпечних тварин.

Проблема агресивності собак торкнулася навіть британської королівської родини. Днями принцеса Анна визнала в суді свою провину за напад її собак на двох дітей у Віндзорському парку. Інцидент стався 1 квітня, коли троє її бультер'єрів покусали двох хлопчиків семи та 12 років. Принцесі загрожує штраф до 5 тисяч фунтів і до шести місяців ув'язнення. Крім того, суд може ухвалити рішення про знищення собак, які являють собою загрозу для оточуючих.

Трапляються й екзотичніші пригоди. 73-річна американка Маргарет Харгроув покусала пітбультер'єра. Місіс була на прогулянці зі своїм песиком, коли на нього несподівано накинувся пітбуль, схопивши намертво за голову. Маргарет зубами вп'ялася в холку пітбуля. Розлючений боєць відпустив жертву і накинувся на старенькy. Її, в свою чергу, врятував перехожий з бейсбольною бітою.

Згідно з повідомленнями в пресі, найнебезпечніші для людини так звані собаки бійцівських порід. У багатьох країнах їх утримання і розведення або заборонено, або вкрай обмежено законодавчо. В сусідній Польщі, приміром, нині триває робота над внесенням змін до правил придбання «собак агресивних порід». До порід, купівля і утримання яких вимагають спеціального дозволу місцевої влади та реєстрації, у Польщі належать, зокрема ротвейлери, кавказькі вівчарки, пітбулі, американські бульдоги, московські сторожові, аргентинські доги. Влада планує внести до цього списку ще щонайменше три породи бійцівських собак.

Однак уже нині незалежні експерти висловлюють сумніви з приводу того, що з цього буде толк. Їхній скепсис має всі підстави, оскільки в більшості випадків нападів собак на людей, що сталися в Польщі, винні не злі бійцівські собаки, а звичайні німецькі вівчарки чи добермани. Часто на перехожих кидаються і великі дворняги.

Вітчизняна статистика стверджує, що найчастіше на людей нападають... кімнатно-декоративні собаки. Найбільше схильні до агресії американські коккери, пуделі та пекінеси. Лише 17 відсотків укусів скоюють собаки службових порід і 9 — припадає на бродячих собак... Інша річ, що тисячі нападів маленьких собак не потрапляють у пресу.

Фахівці-кінологи стверджують, що небезпечним може стати будь-який собака. У розвинених країнах кожний пес має обов'язково пройти курс дресирування. У нас зазвичай більшість господарів цим нехтують. Мало того, багато хто спеціально розвиває в них злість та інші небезпечні риси. Вся ця самодіяльність має сумні, а то й трагічні наслідки.

Винні, звичайно ж, не собаки, а їхні господарі. Вони, між іншим, становлять третину жертв своїх вихованців. Але навряд чи варто сподіватися на різке зростання свідомості співгромадян. І все-таки, навіть найзапекліші супротивники заборони якихось певних порід згідні з тим, що будь-який великий собака має бути видресированим і з'являтися на вулиці лише в супроводі дорослого господаря, на повідку і в намордникові. Зовсім незайве буде закріпити такі, цілком розумні, вимоги, на законодавчому рівні. Передбачивши при цьому санкції до порушників правил. Поки що в Україні певну роботу в цьому напрямі проводять лише в Києві, де місцева влада ухвалила кілька рішень, які обмежують вигул собак бійцівських порід.

Незайве буде і нам з вами проявляти обережність, зустрічаючись з будь-якою великою псиною. І тим паче не допускати дітей контактувати з ним. Спілкування з тваринами — процес нелегкий, багатосторонній, і від кожного його учасника залежить, щоб він приносив радість, а не горе.

Олег ДЕНИСОВ.

СУСПІЛЬСТВО

Рай і пекло Маестро Паулса

У перший рік незалежності під час телемосту «Латвія—Японія» ведучий попросив «людей з вулиці» назвати імена відомих їм латишів. Нудна пауза затягнулася, і раптом одна дівчина закричала: «Містер Паулюс!». Можливо, так японською звучить ім'я Маестро, можливо, дівчина помилилася, але в 90-х це ім'я стало відомим у світі.

Світове визнання

У низці гастролей — концерти в Кремлі та в Медісон-сквер гарден. Його пісні співають Алла Пугачова, Валерій Леонтьєв, Лайма Вайкуле. Він писав музику до кіно, мюзиклів і свят пісні. Його ансамбль «Кукушечка» вижимав зворушливу сльозу на всьому радянському і пострадянському просторі. Його талант «відкривати таланти» і тепер викликає захоплення.

Одна із зірок, переможниця конкурсу «Євробачення-2002» Марія Наумова вважає його своїм сценічним хрещеним батьком:

— Раймонд Волдемарович чудовий! Мудрий. Надзвичайний трудоголік, який має невимовну енергію і на сцені, і в житті. Він завжди готовий допомогти, завжди готовий дати право на помилку іншій людині... Крім того, в нього унікальне почуття гумору, до якого треба звикнути.

Коріння

Дід композитора 8 років працював на фабриці. Все життя грав на скрипці. Бабуся — з православної робітничої родини. Сімейна легенда свідчить про її походження із сербських бунтівників-четників.

Старший з-поміж п'яти дітей Паулсів — Володимир (який став потім Волдемаром і батьком Раймонда) почав працювати з 15 років. І більшу частину життя працював слюсарем-ремонтником. Коли почав говорити «Ризький радіофон», спорудив детекторний приймач. Вів щоденники, писав вірші. Брав участь у робітничих музичних ансамблях.

Мати Алма-Матільда народилася в сім'ї наймитів. У 27 років пішла з рідних місць до Риги, опанувавши невдовзі ремесло бісерної швачки. Народила Ояра-Раймонда та Едіту. Перший став Маестро Паулсом, друга — майстром гобеленів Едітою Вігнере.

Приборкання таланту

Яніс Петерс, друг Раймонда Паулса та автор текстів багатьох його пісень, пише:

— Його батько працював, писав вірші, бив у барабан і з захопленням читав роман А. Кунерта «Паганіні». Роль Антоніо, батька видатного скрипаля, в музичному вихованні, точніше сказати, в приборканні сина так вразила Волдемара Паулса, що він вирішив зрівнятися з Антоніо бодай у невідступності. Він, простий робітник, розумів, що тієї музики, яку маленький Ояр чує від Міши, Харіса та від нього, і навіть музики з навушників замало, щоб із сина виріс музикант.

Батько купив синові скрипочку, і вони вирушили до Музичного інституту, при якому був дитсадок. Сувора мати наказала: «Тільки запиши хлопчика під другим ім'ям — Раймонд! У селі нині всі бики Ояри».

Пані Пейн охолодила запал батька «юного Паганіні»:

— У хлопчика ще занадто короткі пальці, — отож музичну підготовку розпочнемо з рояля.

Батько трамваєм возив сина на уроки. Суворо стежив за заняттями. Сусіди вважали, що він знущається з дитини. Натомість пані Пейн дедалі частіше хвалила Раймондиньша.

Почалася війна, і сім'я перебралася на батьківщину матері. Зрідка вмовляли сусідів дати синові пограти «на фортепіанах». У 1943 р. Раймонд вступає до ризької школи. Бере уроки музики, с 1946 р. навчається в музичній школі і паралельно — в середній.

Молоде вино міцно бродить

У 15 років йому дозволили грати за гроші в оркестрі. Адже батько також у 15 почав працювати...

У 1952-му з нагоди закінчення школи Раймонд записав до альбому:

Сам себя создам, собой исполнясь,
Сам себе создам и окруженье,
И людей создам — своих по духу,
Будущее сам себе намечу.

Майбутнє через рік «намітилося» у вигляді консерваторії. Вже наступного тижня занять він просить і отримує дозвіл працювати в різних оркестрах.

Маестро згадує:

— В узморських ресторанах «Корсо» та «Лідо» грали так званий регтайм. ... Я джазом тоді упивався, просто очманілий був. Згорав від нього. Ну й від тієї склянки теж, яку завжди присилав піаністові який-небудь вдячний відвідувач. Піднімеш очі від клавіш, а на роялі перед самим носом уже коливається прозора рідина. Простягнув руку, випив — і шпариш далі. Та хоча б закуску, сволота, присилав! Жах, який час...

З наказу по консерваторії: «За невідвідування лекцій і недостатню підготовленість із спеціальності винести догану». З іншого наказу: «Винести подяку за хороші артистичні досягнення».

Особливу роль у його долі відіграв педагог Герман Браун. Окрім знань, він передав уміння ростити таланти. Браун розшукував свого впертого, нерозсудливого учня вдома і в ресторанах, писав листівки, соромив, наставляв, умовляв прийти на іспит. Був переконаний: якщо прийде — зіграє відмінно.

Мати також бігала по кабаках у пошуках сина. Одного разу сказала: «Синку, підемо разом втопимося, тоді не будемо одне одному тягарем».

...Із характеристики студента 5-го курсу Паулса Р. В.: «Яскравий музичний талант. Але бракує волі та внутрішньої дисципліни, що надзвичайно заважає його зростанню. Гарні педагогічні дані. Чудовий ансамбліст і концертмейстер. У громадському житті неактивний».

Держкомісія запропонувала Паулсові аспірантуру в Ленінграді. Він відмовився.

Г. Браун згадував: «Звісно, мені хотілося б, щоб мій Раймонд грав Баха і Бетховена, але коли вже він так чудово виявляє себе на естраді, в чому я можу йому дорікнути?».

«Ще в консерваторські роки Раймонд Паулс, виявляючи живий інтерес до легкої музики як жанру, хотів не тільки проявити себе, а й стати співучасником створення якогось нового, неосвоєного жанру, — пише Яніс Петерс. — ... Його перші ліричні пісні через 10—11 років після жахливої війни і завданої нею шкоди, включаючи душевну ерозію, теж були новим явищем, місією утвердження. Цій місії відповідають і його обробка народних пісень, і його хорові пісні, і продовження традицій Адольфа Алунана — театральна пісня. Випускник консерваторії уже був готовий до серйозної справи».

«Половинка» з Одеси

Після консерваторії хвиля підняла й понесла.

— З Ризьким естрадним оркестром я об'їздив майже півкраїни, — розповідає Маестро. — Був в Україні, Грузії, Вірменії... В Єревані мене на руках винесли із зали за імпровізацію. Через рік з РЕО мене, звичайно, викинули. Грав на танцюльках... У 1959 році знову пройшов за конкурсом до філармонії. Знову їздив по всій країні з концертами. В нас була бригада: музиканти, фокусники та акробати. Уявляєте, в Одесі яскраві афіші «Ми з Риги».

— Під час однієї з таких гастролей в Одесі я й познайомився з громадянкою Єпіфановою, — згадує Паулс. — Так і так. Як вам музика подобається? Ах, добре? Ах, джаз обожнюєте? І в Ризі ще не були? Який жах! Справжній Париж. Навіть краще. Ми з Риги. Ви з Одеси. Приїжджайте як-небудь у гості. А вона взяла та й приїхала. Чим усе закінчилося, ви вже знаєте. Одружилися. Дочка народилася. Але перед тим, як ми одружилися з Ланою (скорочення від Світлана. — **В. С.**), мене знову викинули з філармонії. Все за те саме, уже вкотре.

Треба сказати, що викладач англійської «громадянка Єпіфанова» виявила такт і наполегливість, витягаючи чоловіка з ями. На її наполягання він пішов до лікарні.

Про своє повернення з пекла Р. Паулс каже так:

— Я думаю, що в твердому рішенні не пити мені допомогла ця жахлива, нещасна, жалюгідна «публіка», яку я вперше побачив в одній купі. Кошмарне враження! Побув там недовго, і стало ясно, що спиртного в рот більше не візьму. В серпні 1963 року кинув пити цілком і безповоротно. Тоді мені було двадцять сім років і сім місяців. Дочці моїй було вже півтора року. І трохи згодом я так само категорично відмовився від куріння.

Сьогодні дочці — 40, вона заміжня за співробітником компанії SAS, працює в Посольстві Латвії у Москві. Коли батька свого часу запитали про її майбутнє, він відповів: «Я не бажаю для своєї дитини професії музиканта... Утриматися серед зірок сучасного музичного загалу — справжня каторга. Треба тренуватися по 12—14 годин на день. І безперервно...»

На моє — актуальне для Латвії — запитання, якої національності онука, пан Паулс усміхається: «Хто його знає? Вона громадянка Данії, і паспорті немає національності».

Музикант, політик, бізнесмен

У 1988—1993 рр. безпартійний Р. Паулс працював міністром культури. Це був перший випадок у СРСР. Зрозуміло, що були не самі тільки успіхи... В подальшому двічі відмовлявся від посади міністра культури, щоб не залежати від партійних інтересів.

На минулих виборах президента (в них беруть участь лише депутати Сейму) кандидатура Паулса залишилася єдиною в першому турі. І тут він узяв самовідвід: «З мене досить цих ігор! Украй неприємно бачити всю цю залаштункову метушню. Навіть інтриги в театрі відбуваються незрівнянно чесніше і достойніше».

У ринковий вік наш герой не міг не бути залученим у бізнес. З ініціативи «нових латишів» було створено ТОВ «Музичний центр Раймонда Паулса «Вернісаж». Статутний капітал — близько мільйона доларів США, зокрема інтелектуальний внесок Маестро оцінено в сто тисяч. По гривеньку за кожну із «миллиона алых роз»...

Невдовзі громадськість дізналася, що Р. Паулс більше не хоче зв'язувати своє ім'я з цим центром («Я нікого не звинувачую. Просто я наївно мріяв, що «Вернісаж» стане центром ризької культури. Але сьогодні він асоціюється більше з дискотекою і казино, а це не моя сфера»).

Він скаржився, що під час банківської кризи втратив десятки тисяч доларів. У 2002 р. декларував володіння квартирою в Ризі, двома садибами в селі та заощадженнями в банку в сумі понад 80 000 доларів.

Увесь світ — театр. А хто ми в ньому?

На першій сесії нового Сейму запитую Р. Паулса:

— Перед минулими виборами ви мені казали, що, створюючи Нову партію, маєте намір допомогти молоді увійти в політику. Але ваше ставлення до політиків було вочевидь критичне. То що вас знову спонукало іти в парламент?

— Я не можу відповісти, коли запитують: «Чому ви пішли міністром культури? Чому працювали радником президента?». Я був завжди в центрі організації свят пісні. Я влаштовував безліч величних заходів. Уже звик до того, що це мій другий бік. Мені часто ставлять це запитання, і я наче маю виправдовуватися. Але якщо мені це подобається і я займаюся цим паралельно з концертною та композиторською діяльністю?! За попередні чотири роки в Сеймі я нічого поганого людям не зробив. Я можу чесно дивитися їм у вічі... Ось сидять депутати «партії священиків». Перед виборами вони говорили мало не від імені Бога. А під час дільби міністерських портфелів стало ясно, що їх цікавлять лише гроші. І де ж тепер їхні хрести?! Суцільна вистава!

— Ви кажете як художник чи як політик?

— Але все життя — театр! Ми лише граємо різні ролі: клоунів, комедіантів, трагіків. Я в цій грі також — не знаю, другого чи п'ятого сорту — актор.

— Якщо лідер партії, колишній міністр і депутат двох сеймів вважає себе другосортним актором, хто тоді провідні актори?

— Нині я рядовий член партії і не претендую на керівні посади.

— А хто режисер, хто автор цієї п'єси?

— Гроші! Вони все регулюють.

Політика — це...

Активіст націонал-більшовиків Володимир Ліндерман опублікував звернення до Р. Паулса, в якому ставить йому за провину участь у «комерційному угрупованні, яке лобіювало інтереси одного норвезького сімейства» — у Новій партії і подальший вступ до Народної партії. «Вас елементарно купили! — кидає Паулсу Лідерман. — І цим ви змусили сотні тисяч людей, котрі любили вас, з гіркотою мовити: «Політика — це лайно!»

Далі йде пояснення, чому Паулсові пробачать «хіба що після смерті». Адже Народна партія від моменту створення стоїть на «антиросійських позиціях» з усіх принципових питань. Перелічивши гріхи «народників», автор пише: «Може, ви — латиський націонал-радикал і всі ці ідеї — ваші ідеї? Це ваше право. Але тоді не вішайте локшину на вуха по обидва боки Зілупе (прикордонна з Росією річка. — **В. С.**), що ви начебто великий друг російського народу... Торт, кинутий націонал-більшовиком Андрієм Дуплинським, забруднив ваше обличчя і ваш піджак. Але свою репутацію ви забруднили самі... Останні десять років вашого життя перекреслили всі ваші попередні здобутки».

Тему «тортометання» Паулс якось порушив у своєму телеінтерв'ю: «Я цього довго не забуду! Якби ви були на моєму місці: я виходжу на сцену, навколо сотні людей, усі камери, фотографи націлені на мене і раптом у мене летить торт!..»

Відповідаючи потім на запитання, чому він перейшов з опозиційної до правлячої Народної партії, Маестро сказав:

— Чотири роки сидячи в опозиції, я спостерігав. Але що це дає?.. Нічого! Наша фракція з восьми осіб, хоча це вельми достойні і професійні люди, нічого не могла змінити. Ми не мали ваги, ми мусили приєднуватися то до правих, то до лівих. І ми розкололися і пропали. Тут ще й латиський характер: один одного не особливо любимо...

На припущення, що його просто використали для залучення голосів виборців, Р. Паулс відповів сміючися:

— Мабуть, так воно і є... Я з Пугачовою розмовляв. Їй перед виборами президента такі гонорари платили!.. Я б теж погодився. Відомих артистів використовували і використовуватимуть!

Він такий, яким є час

На початку року Маестро виповнилося 66. Дату відзначали скромніше, ніж 65-річчя, і набагато скромніше, ніж 60-річчя. Тоді черга бажаючих привітати ювіляра вишикувалася від його робочого кабінету метрів на сто.

Для «підведення риски» покличмо на поміч Я. Петерса: «...академізм, смак та основи техніки він засвоїв у музичній школі та консерваторії і, отже, в раю, а віртуозність і розкутість — у ресторанах і на танцювальних вечорах, отже, в пеклі».

Можливо, «рай і пекло» Маестро Паулса створює саме життя і він лише камертон у його руках?..

Володимир СТРОЙ.

Рига.

Читателям газеты „Голос Украины"
мои наилучшие пожелания
и до скорой встречи!
Р. Паулс
2002. 5.11.

МАНДРИ

Пішки від Білого до Чорного моря

Український мандрівник-одинак Сергій Гордієнко закінчив транс'європейську подорож від Мурманська до Севастополя. Друзі-кримчани подарували йому симпатягу-лабрадора Ру, а мандрівник віддячив їм захопливими розповідями про те, як за дев'ять місяців він, штовхаючи найнеобхіднішу поклажу на зробленому з двох велосипедних коліс візку, відмовившись від усіх зручностей цивілізації, подолав 5,7 тисячі кілометрів. Спочатку — на лижах по Кольському півострову до Білого моря, далі — пішки тайгою до Петрозаводська, потім — на байдарці шляхом «із варягів у греки» до Дніпропетровська, звідти — Чумацьким шляхом прийшов до Криму.

Мандрівник говорить, що так він вивчає міграцію давніх народів. Особливий дослідницький інтерес викликають зібрані ним фото і відеоматеріали з історії невеликих суден слов`ян і готів, зокрема віднайдений ним у новгородських болотах човен XII століття, який нині реставрують у місті Холм.

Детальний звіт про мандри він передасть ЮНЕСКО, бо працює в його регіональному центрі у Дніпропетровську завідувачем відділу історії і краєзнавства. До цього «вічний подорожній» пройшов майже 18 тисяч кілометрів: двічі підкорював Північний полюс, побував у Антарктиді, Південній Америці, Північній Африці. Найбільше здивує повернення «українського Одіссея» дружина і двоє дітей. Але й ця їх зустріч буде недовга, бо вже днями «мандрівний філософ», як називають Сергія Гордієнка друзі, планує вирушити у кругосвітню подорож. Уже не наодинці, а з лабрадором Ру.

Віктор ХОМЕНКО.

Крим.

ФОТОФАКТ

Переборення долі

Київську обласну літературну премію імені Григорія Косинки, що її присуджують щорічно за кращий художній чи літературно-критичний твір, за збірку віршів «Квітка-ломикамінь» присвоєно члену Спілки письменників України, інваліду І групи, поетесі Ніні Опанасенко.

Страшна хвороба, що на все життя прикувала її до ліжка, вразила Ніну на першому курсі університету. В стінах лікарні, переборюючи біль, тілесний і душевний, майбутня поетеса продовжила навчання і закінчила НДУ імені Шевченка з відзнакою. Тоді й почала писати свої перші вірші. В різних видавництвах України виходять поетичні збірки письменниці. Визнанням творчих досягнень Ніни Опанасенко стало нагородження її різними літературними преміями. А виняткову мужність і активну життєву позицію оцінено Міжнародною пам'ятною медаллю «Тим, хто переборов долю» і орденом княгині Ольги 3-го ступеня.

На знімку: голова Київської облдержадміністрації Анатолій Засуха вручає нагороду Ніні Опанасенко (вдома у поетеси у місті Біла Церква).

Фото Леоніда ДОБРОВОЛЬСЬКОГО (Укрінформ).

ПОГОДА

З Арктики йде мороз

У зв'язку із вторгненням арктичного повітря впродовж наступного тижня в Україні очікується дуже холодна, переважно без опадів, погода зі зниженням температури повітря вночі до 15—21 градусів морозу, на Лівобережжі та Прикарпатті місцями до 22—26, удень — до 10—16 морозу.

7—8 грудня — холодна без істотних опадів погода, лише у південних та прикарпатських областях місцями невеликий сніг, подекуди ожеледь, на дорогах ожеледиця.

Уночі 7 грудня — до 8—13 морозу, 8 грудня — до 11—16, у східних, північно-східних областях місцями — до 19, удень — до 7—12 морозу; у південній частині та на Прикарпатті 7 грудня впродовж доби — до 1—7 морозу, 8 грудня вночі — до 8—13 морозу, вдень до 4—9 морозу; в Криму та на Закарпатті 7 грудня впродовж доби — до 1 морозу — 4 тепла, 8 грудня вночі — до 3—8, вдень — до 0—5 морозу. Вітер східний, північно-східний, 5—10 м/с, у західних, південних областях та в Криму — місцями пориви 15—22 м/с, у Приазов'ї — до 25 м/с.

9—10 грудня дуже холодна без істотних опадів погода. Температура повітря вночі — 15—22 морозу, на Лівобережжі та Прикарпатті місцями — 23—26, вдень — 10—16; на Закарпатті, півдні Одещини та в Криму вночі — 9—15, удень 4—10 морозу; на півдні Криму вночі — 2—7 морозу, вдень — близько 0.

Зіркова пора ВВФ

За понад три роки роботи главою держави ім’я Вайри Віке-Фрайберги незмінно очолює рейтингові таблиці. У листопаді (чи то у зв’язку з наближенням дня народження, чи після запрошення Латвії до НАТО) рейтинг ВВФ, як її називають співвітчизники, просто «зашкалив». ВВФ у країні люблять, хоча не всі, звичайно. Уже з’явилися чутки, що партія «Новий час», яка отримала на жовтневих виборах до Сейму найбільшу кількість мандатів, хоче бачити на президентській посаді поета Іманта Зієдоніса. За версією правоохоронних органів, радикали іншого флангу — націонал-більшовики — нібито загрожували життю президента. Самі «нацбіли» версію категорично відхиляють і в Латвії їй мало вірять.

Наприкінці листопада на презентації російської версії книги про її життя ВВФ сказала: «Сьогодні я — президент. Але завжди була і буду насамперед людиною». А до того заявила: «Я весь час намагаюся захищати інтереси народу ... саме перед виконавчою владою і чиновництвом». Зрозуміло, що такі висловлювання і дії не завжди подобаються чиновникам.

«Канадська латишка», доктор психології, екс-президент союзу канадських психологів, екс-президент відділення французької мови Канадської АН завоювала міжнародну повагу і визнання, чимало сприяючи тому, що Латвію почали знати в світі. На нещодавньому саміті НАТО в Празі посол США в цій організації Ніколас Бернс сказав: «Промова Віке-Фрайберги була однією з найвражаючих, що їх мені доводилося чути в Європі. Президент Буш був зворушений».

За словами прес-секретаря ВВФ Айви Розенберги, цього року ювілей президента випав на першу неділю Адвента перед Різдвом, тому це свято буде особливо світле. ВВФ виповнилося 65.

За кілька днів до світлого свята В. Віке-Фрайберга виступила на конференції, присвяченій історії президентства в Латвії. Вперше вона публічно критикувала деякі положення Конституції.

Їй не подобається порядок, за якого досить зібрати підписи 50 із 100 депутатів і «постаратися», щоб на закритому засіданні за відставку президента проголосували дві третини депутатів. «Мені видається некоректним, що наша Конституція дозволяє будь-якого президента просто вигнати без процедури імпічменту, без пред’явлення провини і без найменшої можливості для нього захиститися», — сказала ВВФ.

І раніше, і нині ВВФ хотіла б запровадити в Основний Закон принцип всенародного обрання президента. Адже парламентська більшість, навіть яка має тільки на один голос більше половини мандатів, не допустить обрання кандидата від опозиції. Но погодиться вона

Фото АП.

і зі зміненням порядку виборів президента. За чинною Конституцією президент ЛР не несе політичної відповідальності ані за слова, ані за вчинки. Такий президент депутатів влаштовує. А всенародне обрання спричинить перерозподіл повноважень на користь президента.

Тому, на думку ВВФ, шлях до зміни Конституції лежить через референдум. Коли він відбудеться, невідомо. Але в будь-якому разі він не вплине на вибори президента наступного року. Найімовірніше, її оберуть повторно ще за чинним законом. І тоді, згідно зі зміненою Конституцією, ВВФ зможе в майбутньому балотуватися на перший термін всенародного мандата або на третій президентський термін.

Володимир СТРОЙ.

Рига.

Літо посеред зими

Дорогою в аеропорт я милувалася першим снігом, і ми навіть зупинилися закарбувати на фотоплівку красу засніженого лісу на Бориспільській трасі. А через якихось п’ять годин я вже підставляла обличчя спекотному африканському сонцю і фотографувалася, обійнявшись з першою-ліпшою єгипетською пальмою...

Перші враження

Що робить наша людина, приїхавши на море? Звісно, знімає з себе одяг і з головою пірнає в морську безодню. Проте, поки ми розселилися в готелі, вже стемніло (темніє тут, як і в нас, годині о п’ятій, адже зима все-таки!) і гід попередив, що купатися вночі в Єгипті не заведено... Зате наступного ранку можна було гідно оцінити чарівну лазурову лагуну, яку оперізував пляж нашого готелю. І уявіть собі: ні недопалків, ні бананових шкурок і лушпиння від насіння! А українська дитина, котра гралася на березі, запитала у своєї мами: «А чому тут ніхто не кричить: «Біляші! Насіння! Пахлава, солодка пахлава!?» І тут несподівано дивовижну тишу перервав гучномовець: відпочивальників запросили на гідроаеробіку, тобто —на зарядку в морі... Після неї усім бажаючим запропонували пограти в пляжний волейбол. І знову тиша...

Порушив її... Аладдін, який підійшов до мене. Він чемно запросив поїхати на екскурсію на коралові рифи. Немовби вибачаючися за турботу, живий персонаж казки тихо пояснив: «У мене поки що немає лампи, ось і доводиться працювати в аквацентрі, запрошувати туристів на морські прогулянки»...

Натішившись на пляжі, можна краще оглянути околиці. «Зірковість» готелю в Єгипті визначається не наявністю або відсутністю позолочених кранів і перських килимів у номерах, а розміром і красою території, на якій розташований готель. Що вона більша і що більше доглянутої смарагдової зелені, то вище клас готелю. Примітом, за стінами нашого «Конраду» простирався доволі похмурий пейзаж випаленої і засміченої пустелі. І мені територія готелю з фігурно підстриженими деревами, квітучими кущами та полянками, що пахли свіжоскошеною травою, здалася коли не раєм, то принаймні чимось дуже близьким до нього. І тільки непогамовна цікавість, а також необхідність поповнити запаси питної води (в готелі вона коштує вп’ятеро дорожче, ніж у місті!) змушують залишити море і всю цю красу, щоб вирушити до міста.

Провінція Червоного моря

Уже першого дня усіх прибулих з Києва наш гід Айман закликав о восьмій ранку з’явитися на збори. Там нам дали цінні вказівки щодо екскурсій, а також що, почім і де. Гід порадив нам не розслаблятися і вчитися торгуватися. Скрізь і з усіма, крім самого Аймана. Річ у тім, що в Єгипті практично немає магазинів, в яких ціни фіксовані (навіть у «Фрі-шопі» в аеропорту!). Те саме стосується транспорту, а саме маршруток, якими можна дістатися міста. Для туристів це задоволення коштує два фунти (єгипетський фунт практично дорівнює гривні), а для місцевих — один.

Але про це треба до посадки в маршрутку домовитися з водієм. Бо доведеться заплатити стільки, скільки він зажадає. Я була свідком ситуації, коли німці, не розібравшись у місцевих звичаях, заплатили за проїзд по 20 фунтів за одного...

Отже, два фунти, п’ятнадцять хвилин шаленої їзди з безперервним використанням клаксона ідеальною (не гірш за будь-яку європейську) дорогою, і я опинилася в місті. Хургада — адміністративний центр однієї із 26 єгипетських провінцій — провінції Червоного моря.

Цікаво, що більш як 30 років тому, коли закладалися підвалини перших готелів, будували їх конкретно для... німців, котрі приїздили на відпочинок. Утім, і тепер туристів з Німеччини тут найбільше. Але, відштовхуючися від своїх спостережень, я назвала б Хургаду російсько-італійським курортом: на відміну від тихих і непомітних німців цих туристів і видно, і чути... Крім того, їхньою характерною особливістю є ходіння юрбою. До речі, на пляжах тільки росіяни та італійці сидять не поодинці або парами, а галасливими компаніями, зносячи лежаки з усього пляжу. Тому, коли йдеш містом, з тобою навіть вітаються російською і, якщо не бачать реакції у відповідь, то намагаються привернути увагу італійською. Далі можливі варіанти.

Треба сказати, що українців тут відрізняють від росіян. При цьому місцеві закликальники до численних лавочок і магазинчиків підтверджують свої знання словами «Київ», «Одеса» і «добре», а потім довірливо намагаються пояснити, що вони нам симпатизують значно більше, ніж росіянам, оскільки й жінки українські гарніші, та й узагалі... Компліменти можна прийняти, але при цьому не розтанути серцем і продовжувати відстоювати свою ціну на товар. Якщо це якийсь дрібний сувенір, то торгуватися треба, починаючи з фунта, а коли це золото, срібло чи якась велика річ, то щонайменше з половини запропонованої продавцем ціни.

Підводна казка

Після того, як кілька годин проведеш у безперервних торговельних баталіях, скажу чесно, дуже тягне додому. Тобто — до готелю. Адже ходіння нескінченними сувенірними магазинами з постійним і досить емоційним спілкуванням з місцевим населенням дещо стомлює. Знову тягне в море...

Коралових рифів та островів неподалік Хургади достатньо, і можна хоч щодня освоювати нове місце. І яких тільки риб не зустрінеш у цьому казковому світі: ось групкою пропливають риби-ангели — різнокольорова зграйка і жодної однакового забарвлення. Поряд пурхають риби-метелики (лимонну маскову рибу-метелика можна зустріти лише в Червоному морі). Самі тільки назви риб чого варті: риба-хірург, риба-терпуг, риба-папуга, і все це на тлі фантастичних різнокольорових коралових садів.

Утім, підводному світу Червоного моря треба присвячувати окрему статтю, оскільки двома-трьома фразами враження від пірнання, а тим паче від першого занурення з аквалангом передати не можна, як і від поїздок до пірамід, у Луксор, у гості до бедуїнів та багато іншого, чим можна насолодитися тільки в Єгипті. Проте, гадаю, більшість наших читачів погодяться з висловлюванням Жванецького, який свого часу заявляв: «Не хочу дивитися на світ очима Сенкевича». На щастя, часи змінилися і для того, щоб стати Сенкевичем, сьогодні українцеві потрібні лише гроші. Тож цілком закономірним буде ваше запитання про те, чи доступний українському громадянинові відпочинок в Єгипті? Вирішуйте самі.

Пропозиції перевищують попит

Так здається на перший погляд, коли, відкривши будь-яку газету чи журнал, бачиш силу-силенну оголошень про відпочинок в Єгипті. Насправді серйозних турфірм, які запропонують те, що обіцяють і за ту ціну, що може влаштувати, не так багато. Коли я кажу про серйозні фірми, то маю на увазі їхні контракти з готелями про бронювання номерів, аби не вийшло, що людина оплатила один готель, а через те, що в ньому немає вільних місць, змушена жити в іншому. Або те, якими авіакомпаніями користується фірма: возить своїх туристів допотопними Яками, які летять 4,5 години до Хургади, чи новенькими Боїнгами за 3,5 години.

Серед фірм, яким довіряють, є п’ять, господарі яких —єгиптяни. Зі своїми запитаннями щодо порядку цін і надаваних послуг я звернулася до хазяїна однієї з найсолідніших єгипетських турфірм — президента «Єгипетського центру» Ібрагіма Халіля.

— Скільки коштує найдешевша путівка?

— Вісім доларів на добу коштує відпочинок у тризірковому готелі із сніданком, вечерею та безплатним пляжем, маються на увазі зонтики і лежаки. Путівка до такого готелю з урахуванням вартості авіаквитків коштуватиме 291 долар за два тижні. Один тиждень — 244 долари. Але я не обманюю своїх клієнтів, коли попереджаю, що такої різноманітності кухні, як у чотири- і п’ятизіркових готелях, тут, звісно, не буде. Проте ще ніхто не скаржився, що його сніданок чи обід був несмачний, або що він залишився голодним.

— Я бачила, що рекламується відпочинок в Єгипті від 220 доларів?

— Завжди треба уточнювати, що має на увазі турагентство, коли пише «від» — це, по-перше, а по-друге, думаю, що це обман.

— А яка «стеля» цін у вашій турфірмі?

— Готель «Роял Азур» — один із найшикарніших, в якому працює система «все враховано», тобто на території готелю вам, по суті, гроші не потрібні — тут безплатно все, включаючи напої. Один тиждень в цьому готелі коштує 461 долар, а два тижні — 722 долари.

— Багато хто з моїх друзів збирається на Новий рік до Єгипту. Чи зростає попит на тури в цей час і скільки це коштує?

— Цього року в Єгипті побувало майже 80 тисяч українців. Але пік сезону в нас саме під Новий рік, хоча путівки дорожчають на 80 відсотків. Чому? По-перше, піднімає ціну авіакомпанія. Якщо до 28 грудня квиток на чартерний рейс коштує 183 долари, то на Новий рік і до 11 січня ця ціна становить 272 долари. Це вже 48 відсотків, збільшення решти ціни відбувається за рахунок готелів, які на цей період також піднімають ціни. Дорожчають і екскурсії. Примітом, якщо в сезон круїз по Нілу коштує 125 доларів за три дні, то в новорічні свята його ціна становить 225 доларів. Але, попри все це, туристів, котрі бажають зустріти Новий рік в Єгипті, в чотири рази більше, ніж у звичайний сезон, що починається з середини вересня і закінчується наприкінці березня. Черговий стрибок цін — час весняних шкільних канікул, а після нього травневі свята. На травневі ціни вищі за звичайні — на 30—40 відсотків. Зате з кінця травня ціни падають порівняно зі звичайними на 20 відсотків.

Отже, якщо спромогтися і зібрати необхідну суму, то можна подарувати собі тиждень літа посеред вологого листопада, холодного грудня або грипозного лютого. Щодо Нового року, то особисто я волію зустрічати його під ялинкою, а не під пальмочкою.

Яна СТАДІЛЬНА.

Хургада—Київ.

На знімку: більшість помешкань у Хургаді має такий недобудований вигляд. Річ у тім, що за будинок під дахом треба платити податок, а такий дім не оподатковується, до того ж з появою чергової невістки можна добудувати наступні поверхи. І зверніть увагу на крамницю «Калинка».

Фото автора.

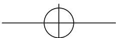

29 листопада. У Києві до Міжнародного дня інвалідів пройшов фінал конкурсу «Лицар України на візку».

30 листопада. Напередодні свого свята солдати Київської бригади охорони МОУ присягали на вірність українському народові.

1 грудня. У Києві біля пам'ятника, що відтворює символічну стрічку в пам'ять про померлих від СНІДу, відбулася акція низки громадських організацій на підтримку ВІЛ-інфікованих людей.

2 грудня. З нагоди 50-річчя участі українських спортсменів у Олімпійських іграх героїв спорту вітав Прем'єр-міністр України Віктор Янукович.

3 грудня. В Одеській області відбулося урочисте відкриття залізничного в'їзду в Іллічівський морський торговий порт.

4 грудня. У Верховній Раді України відбулися парламентські слухання «Суспільство, ЗМІ, влада, свобода слова і цензура в Україні».

5 грудня. У Київському палаці спорту продовжувала працювати VII Міжнародна спеціалізована виставка продуктів харчування та напоїв.

Сім днів із життя країни очима фоторепортерів Сергія КОВАЛЬЧУКА, Олега КОВАЛЯ, Укрінформу

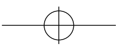

ІСТОРІЯ

ГЕТЬМАНАТ

Актуальні роздуми над статтями з новітніх українських історичних словників та малої енциклопедії «Українське козацтво»

(К. «Генеза». 3. «Прем'єр», 2002 р.)

М. Самокиш. «Бій М. Кривоноса з Я. Вишневецьким» (фрагмент).

Битва на Жовтих Водах (29 квітня—16 травня 1648 р.) — перший крок на шляху до самостійної Української держави

Урочищу Жовті Води (нині тут, на кордоні Кіровоградської та Дніпропетровської областей, поблизу залізничної станції П'ятихатки, розташувалось однойменне місто) судилося посісти чільне місце у вітчизняній історії. Саме тут відбулася перша битва полків Б. Хмельницького з регулярною польською армією. Іншими словами — саме тут українці вперше збройно заявили про своє право на києворуську спадщину й утворення незалежної національної держави.

Зупинімося на хроніці тодішніх подій детальніше. Гадаю, це треба зробити насамперед для того, щоб розставити акценти в суперечці дослідників козацької доби і спробувати відповісти на запитання: повстання 52-річного гетьмана — вдалий бунт польської колонії чи завершальна ланка закономірного історичного процесу трансформації києворуської держави у пряму спадкоємицю, незалежну Україну?

Дії гетьмана Б. Хмельницького на початку повстання — це дії впевненого у собі й своїх силах лідера, який (говорячи сучасною мовою) мав конкретно визначену програму. По всій Україні було розіслано універсали, в яких гетьман чітко пояснив мету своєї боротьби. Добре розуміючи, що різкий поворот у поведінці запорозького козацтва, можливо, не буде прийнятий більшістю, гетьман роздобув королівські універсали, якими Владислав IV ще 1646 року доручив козацькій старшині готуватися до морського походу проти Туреччини. В такий спосіб, наприклад, козацькі підрозділи відкрито концентрувалися в центрі України. По-друге, добре знаючи потужну силу польської армії, гетьман звернувся до сусідів з пропозиціями укласти військові союзи. По-третє, Б. Хмельницький по-новаторськи підійшов до тактики збройної боротьби з противником, маючи багатий військовий досвід і знаючи силу польської кінноти.

Непросто розв'язувалося питання пошуку надійних союзників у антипольській боротьбі. Заідеологізоване твердження радянських істориків про участь донських козаків у національно-визвольній війні Б. Хмельницького не підтверджене жодним документом. І це зрозуміло: позиція невтручання в україно-польську війну відповідала логіці далекосяжних планів московських царів, які вважали своєю історичною місією створення російської держави в кордонах колишньої Русі Київської. Концепція історичної батьківщини московитів-росіян — межиріччя Оки та Верхньої Волги (трикутник Суздаль—Владимир—Москва) досі відкидається переважною частиною російських істориків, особливо ж політиків.

С. Гончаренко. «Корсунська битва».

Отже, донське козацтво відмовилося виступити разом проти поляків. Більше того, Москва суворо забороняла дончакам ходити на Запорозьку Січ. Б. Хмельницькому залишалось одне: просити московського царя хоча б утримувати донських козаків від нападів на Крим (як тільки татарське військо залишало півострів, дончаки грабували його). Саме через ці набіги татарські загони часто запізнювалися з прибуттям на місце битв українських козаків з поляками.

У кримських ханів були свої вагомі причини стати союзниками Б. Хмельницькому. Справа в тім, що Річ Посполита, економічно визискуючи Україну, планувала захопити Дике Поле з його родючими степами й поширити свої кордони аж до Дону.

Небайдужим спостерігачем подій була й Туреччина, яка виношувала плани своєї експансії не лише щодо Польщі, а й у цілому Європи, тому султани дозволяли своїм кримським васалам воювати проти Польщі в союзі з козаками.

В такій атмосфері протистояння Б. Хмельницький виявив себе мудрим і передбачливим дипломатом.

«Зараз він послав у Пониззя, вимагаючи підсилення від татар, які стоять біля Дніпра напоготові, і насмілився декілька сотень з них перевезти на цей бік, щоб вони розганяли нашу сторожу, котра була до цього по різних шляхах розставлена, щоб свавільники до нього не приєднувалися». Це рядки з листа (31 березня 1648 р.) коронного гетьмана М. Потоцького до короля Владислава IV. Цікаво, що листування було активним не лише між польськими лідерами, але й між ними та Б. Хмельницьким (якого, зрозуміло, називали не інакше як зрадником. Пізніше такою ж була тактика московських царів та російських імператорів: усіх, хто виступав проти них, обов'язково «величали» зрадниками).

До березня М. Потоцький зробив кілька спроб вибити Б. Хмельницького з коша Січі — знищення козацького табору було основною метою поляків, які вважали, що зруйнування Запорожжя матиме не лише військове, а й психологічне значення. До речі, разом з поляками атакували повсталих і українські Черкаський та Чигиринський реєстрові полки.

Німецький ландскнехт.

Лідери Польщі, зокрема коронний гетьман М. Потоцький, розуміли масштаби козацького повстання і його наслідки

Але острів Бучки поблизу Січі був настільки міцно укріплений, що атакувати його без флоту було неможливо. Головнокомандувач польських військ застосовував заходи з метою розколу рядів повстанців, вимагав видачі Б. Хмельницького, погрожував винищити сім'ї повсталих козаків, а їхнє майно конфіскувати. Пізніше М. Потоцький змінив тактику й обіцяв незначні поступки.

Активних бойових дій супротивники спочатку не вели з різних причин. Б. Хмельницькому потрібен був час для збирання повстанських сил, а поляки не могли швидко підтягти до Запорожжя потужні війська.

Б. Хмельницький, здійснюючи величезну дипломатичну та військову діяльність, зумів поширити свою пропаганду й агітацію і на Польщу, пояснюючи причини козацького повстання: «Нашому життю загрожувала небезпека, бо багато кого з наших товаришів обібрали, пограбували, з власних маєтків повиганяли, інших убили і знівечили. Не могли ми спокійно залишатися по своїх домівках і змушені були покинути жінок, дітей і майно своє, втікати на Запорожжя... Чим далі, тим гірше з нас знущаються, навіть від євреїв зазнали ми нестерпних кривд і зневаги. Таких знущань, які заподіяли нам, і в турецькій землі християнство не зазнає» (лист Б. Хмельницького до М. Потоцького, 13 березня 1648 р.).

Рада Запорозької Січі передала польському королю реєстр кривд, завданих козакам з боку польської шляхти, а також вимоги:

- польське військо повинно залишити Україну;
- в козацькому краї скасовується дія законів Польщі;
- влада в Україні переходить до українців.

Поляки теж мали свою програму-мінімум:

- не дати поширитися повстанню на територіях, що контролювалися польською шляхтою;
- не дати вийти Б. Хмельницькому із Запорожжя, розгромити його загони на Січі (М. Потоцький зауважував: «Не дай Боже, щоб він вийшов в Україну. Тоді його 3 тисячі стануть 100 тисячами й нам досить буде клопоту з цими свавільниками»).

Треба наголосити, що Б. Хмельницький у переддень своєї першої битви за майбутню гетьманську державу жив напруженим життям. Насамперед він думав про нову тактику збройної боротьби з поляками. Справа в тім, що попередні козацькі повстання дотримувалися насамперед оборонної тактики через відсутність достатньої кількості кінноти. Польська ж армія в основному опиралася саме на цю свою оперативно-стратегічну перевагу. Укладений Б. Хмельницьким союз козаків з татарами нейтралізував її.

Якщо більше заглибитися в ситуацію, до якої потрапив гетьман М. Потоцький напередодні битви під Жовтими Водами, то насамперед слід відзначити неготовність Польщі до протистояння з козаками. Імперські амбіції не давали полякам реально оцінити події, що відбувалися. Невдоволення українців діями польської влади набуло тотального характеру. Тому М. Потоцький не міг послати на зруйнування Січі численного загону реєстровиків, бо боявся вибуху народного повстання в Україні. З другого боку, він не мав змоги допомогти навіть своєму синові — Стефану Потоцькому, який командував каральною експедицією на Січ (оскільки Стефан був ще молодий, то його супроводжували радник коронного гетьмана С. Чарнецький та комісар реєстровиків Я. Шемберк).

Уже зверталась увага на те, що і на боці Б. Хмельницького, і на боці М. Потоцького воювали українські козаки (одні — повстанці, другі — реєстровики польської армії). Тому Б. Хмельницький вів активну агітацію з метою переходу до нього реєстровиків, що врешті-решт і сталося.

Затиснутий під Жовтими Водами С. Потоцький, який піднявся сюди після зруйнування Січі, чекав на допомогу, але навіть його батько, головнокомандуючий польськими військами в Україні коронний гетьман М. Потоцький, був безсилий щось зробити. Поляки вирішили, не приймаючи бою, відступати в напрямку Черкас. Та всі їхні спроби вирватися з козацько-татарського оточення були марними. Союзники розгромили поляків. Стефан Потоцький потрапив у полон і помер по дорозі до Криму від гангрени (пізніше був похований у Києві). С. Чарнецький та Я. Шемберк теж потрапили до рук татар.

Окрилені перемогою, полки Б. Хмельницького вирушили проти основних сил поляків — 20-тисячного війська М. Потоцького. Вражений розгромом 6-тисячного загону під командуванням свого сина Стефана, коронний гетьман залишив вигідні позиції під Корсунем і відступив у напрямі Богуслава. Напереріз противникові Хмельницький послав полковника М. Кривоноса і змусив поляків прийняти бій.

Ю. Коссак. «Похід Б. Хмельницького з Тугай-беєм».

Позбавлене маневру, охоплене панікою й відчаєм, польське військо було розгромлене. Гетьмани М. Потоцький та М. Калиновський були взяті в полон і віддані татарам. Крім того, в полон потрапило 127 офіцерів, 80 знатних шляхтичів, 8520 жовнірів, захоплено 41 гармату з боєприпасами, рушниці, вози з амуніцією, кілька тисяч коней.

В результаті двох перемог Б. Хмельницького польська окупаційна армія в Україні перестала існувати.

Польське суспільство було приголомшене. Ще більше ускладнила ситуацію смерть короля Владислава IV.

Перший період україно-польської війни завершився урочистим в'їздом гетьмана Б. Хмельницького до Києва 23 грудня 1648 року

Під кінець літа козацька армія досягла 100-тисячної чисельності. В її складі було 40-тисячне регулярне військо. Поляки теж не гаяли часу й мобілізували 32 тисячі шляхти та зібрали 8 тисяч німецьких найманців.

Першою пробою новозібраних військ став успішний бій полків під командуванням М. Кривоноса з польським військом князя Я. Вишневецького під Старокостянтиновом.

Основні ж сили зустрілися під містечком Пилявці (тепер Хмельницької області), й козаки знову дощенту розгромили поляків.

Потім були взяття фортеці Кодак, облога Львова, взяття полковником М. Кривоносом львівського замку, облога Замостя...

Шлях на столицю Польщі Варшаву був відкритий, але Б. Хмельницький зупинив наступ козацьких військ.

Одна з багатьох нерозгаданих таємниць гетьмана

Чому, декларуючи, що він зупиниться лише на Віслі («А ставши на Віслі, скажу дальшим ляхам: сидіть і мовчіть, ляхи! І дуків і князів туди зажену, а як будуть і за Віслою брикати, знайду я їх там певно». Б. Хмельницький — польським послам у Переяславі), гетьман не лише зупинив свій успішний наступ, але й, повертаючи пізніше полки, не залишав козацькі гарнізони в західних регіонах? Це та інші питання давно стали предметом суперечок істориків. Одні звинувачують Б. Хмельницького в нерішучості, інші пояснюють цей крок тим, що, мовляв, гетьман був насамперед повстанець, у кращому разі — автономіст, борець за свої й близького оточення майнові права, що лаври державотворця йому приписують дослідники історії, і так далі, і тому подібне.

Для нас Б. Хмельницький — далекоглядний політик і державний діяч, який мав насамперед мету утвердити на берегах Дніпра самостійну українську державу — спадкоємицю Русі Київської. Тому дивимось на відмову йти на незахищену Варшаву як на рішення, продиктоване тодішньою ситуацією.

Так, польська держава була на грані катастрофи: без армії, без лідера (йшла боротьба за польську корону після смерті Владислава IV), але не зломлена повністю. Українська армія-переможниця потребувала перепочинку. Почалися епідемії (від чуми помер полковник М. Кривоніс), на польських територіях розгорталася партизанська війна проти українських військ тощо.

Заради стратегічної мети — УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ — гетьман насамперед турбувався тоді не про внутрішні проблеми, а зовнішньополітичні: утворення й зміцнення антипольських двосторонніх та багатосторонніх союзів. Він вів переговори з правителем Трансільванії — князем Дьєрдем I Ракоці, московським царем Олексієм Михайловичем, в полі зору гетьмана були і Крим, і Туреччина, і Швеція...

Лауреат Нобелівської премії письменник Г. Сенкевич — автор трилогії «Вогнем і мечем», «Потоп», «Пан Володийовський», присвяченої україно-польській війні XVII століття.

Не стояв осторонь Б. Хмельницький і від боротьби за польську корону — він вирішив підтримати кандидатуру Яна Казимира, вважаючи, що король Польщі, вихований у європейському дусі, вигідніший Україні. Відступ козацьких військ можна було використати на користь Яна Казимира.

І сам гетьман потребував паузи, щоб оцінити перші здобутки на шляху до мети. Українські війська поширили кордони гетьманської держави до Белзького воєводства включно. А взагалі Б. Хмельницький у західному й північному напрямках встановив свою владу у Київському, Чернігівському, Брацлавському, Волинському, Подільському, Руському та Белзькому воєводствах.

Новий польський король Ян II Казимир своїм універсалом гарантував козацькі привілеї.

А головне — гетьманська держава розпочала відлік своєї історії. 23 грудня 1648 року Богдан Хмельницький урочисто в'їхав до столиці Русі-України золотоглавого Києва.

Віталій АБЛІЦОВ.

Продовження. Початок у №№ 163, 168, 173, 178, 183, 188, 193, 198, 203, 208, 214, 220, 226.

ДАЛІ БУДЕ

НАРОДНИЙ КАЛЕНДАР

Весна була суха — зима буде на сніг глуха

9 грудня — Георгія Побідоносця, Єгорія, Юрія, Юріїв день. Це друге після весняного (5.05) свято, яке ще називають «холодним Юрієм».

12 грудня — Парамона або Переандрія. Пізно увечері дівчата збираються на ворожіння. Якщо вода на річці тиха — на рівну зиму, шумовита — на завірюхи. Якщо сніг до цього дня ще не випав —зима буде теплою, а як з'явився — довгою й холодною.

13 грудня — Андрія. Цього дня жінки не прядуть, не шиють і не печуть хліба. Дівчата ворожать, завбачуючи свою долю. На Андрія робиться дівицям надія.

Прикмети грудня

■ Грудень холодний, сніжний та з вітрами — на врожай.

■ Збіглися хмари в одну купу — чекай негоди.

■ Починають «плакати» вікна — знизиться тиск і потепліє.

■ Туманне коло навколо сонця — на хуртовину, якщо стовпи біля нього — чекай морозяної погоди.

■ Снігур під вікном сповіщає про себе — на відлигу.

Фото Сергія КОВАЛЬЧУКА.

ЦЕ ЦІКАВО

Супутник людини

Неймовірна життєздатність, плодючість і високий рівень інтелекту вирізняють серед тваринного світу пацюків. Вони можуть стрибати на висоту до двох метрів, добре пірнають і пропливають кілька кілометрів, ходять навіть по дроту, а зуби мають міцніші за сталь. А ще у них надзвичайний нюх. Ці якості вироблялися протягом п'ятдесяти мільйонів років, адже за біологічним віком пацюк у двадцять п'ять разів старший за людину. До речі, нині на одного двоногого мешканця планети припадає по два пацюки. Вони існують поряд із людиною практично по всьому світі, неопанованими ними залишилися хіба Антарктида та деякі острови в Арктиці. Не тому, що там холодно, а просто... менше людей.

БУДЬТЕ ЗДОРОВІ!

Ліки з холодильника

Лимони корисні не тільки в разі застуди. Сік лимона і розтерта з медом цедра полегшують болі при ревматизмі й подагрі. Ось дуже простий рецепт приготування настою для лікування цих захворювань: пропустіть через м'ясорубку чотири лимони і три головки часнику, залийте одним літром окропу, залишіть на добу і процідіть. Приймати по п'ятдесят грамів тричі на день перед їдою. При захворюваннях щитовидної залози подрібніть лимон зі шкіркою і приймайте по одній чайній ложці тричі на день.

ЦЬОГО

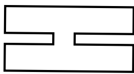

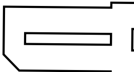

■ 1870 р. Помер композитор Михайло Вербицький, автор музики гімну «Ще не вмерла Україна». ■ 1892 р. Народився Всеволод Ганцов, філолог, фахівець з української діалектології. Був репресований у справі вигаданої Спілки визволення України. ■ 1905 р. У Петербурзі видано тимчасові правила, які дозволяли видавати періодичну пресу та книги мовами народів імперії. ■ 1932 р. В СРСР створено архів звукових документів. ■ 1940 р. Засновано Комітет українців Канади. ■ 1988 р. У Вірменії стався землетрус, який призвів до величезних людських жертв.

Астрологічний прогноз на 9—15 грудня 2002 року

Чудові можливості для особистих контактів і розширення своєї справи, укладення важливого союзу або взаємовигідної співпраці. Романтичний настрій.

ОВЕН. Обговоріть свої фінансові проблеми з керівництвом або батьками: вони підкажуть вам вдале рішення. Цей тиждень може бути успішний, якщо ви займатиметеся справами, пов'язаними з чужими або спільними грошима, спадщиною, кредитом.

ТЕЛЕЦЬ. У цей період у центрі вашої уваги будуть партнерські та подружні стосунки. Можливо, доведеться звернутися по консультацію до юристів чи інших фахівців. Використайте цей тиждень для активного пошуку нових ділових партнерів.

БЛИЗНЯТА. На вас чекають приємні турботи. Від вашого творчого підходу до виконання звичайних домашніх або службових обов'язків матимете задоволення не лише моральне, а й матеріальне. На цьому тижні варто зайнятися своєю зовнішністю.

РАК. Ви будете сповнені творчою енергією: відчуватимете емоційне піднесення, гарний настрій і впевненість. Вам таланитиме: навколо вас буде багато людей, якщо поділитеся своєю радістю й оптимізмом з іншими. Можете стати популярною людиною у своєму колі.

ЛЕВ. Дуже важливі і значущі для вас на цьому тижні події, пов'язані з вашою сім'єю або батьками. Намагайтеся більше часу проводити з ними — і ви отримаєте неабиякий заряд сил і бадьорості.

ДІВА. На вас чекають дуже приємні новини, контакти і знайомства. Використайте цей тиждень для активного навчання: вам це буде як ніколи цікаво і легко. Корисні й вигідні розважальні поїздки.

ТЕРЕЗИ. Ваші прибутки зростуть, і ви зможете дозволити собі набагато більше, ніж раніше, приміром, приємні та потрібні покупки. Скористайтеся цим тижнем, щоб обговорити нові справи — і вони будуть успішні.

СКОРПІОН. На цьому тижні зросте ваша популярність та привабливість. Багато хто шукатиме зустрічей з вами. Скористайтеся цим тижнем, щоб сформувати нові та зміцнити старі партнерські стосунки.

СТРІЛЕЦЬ. Цей тиждень сприятливий для обговорення у вузькому колі поточних фінансових питань. Дуже важливим буде прийняте вами рішення. Відтак використайте свою волю та діловий хист для їх втілення.

КОЗЕРІГ. Ви отримаєте відчутну допомогу від друзів або покровителів. Цей тиждень бажано використати для того, щоб визначитися у своїх бажаннях та намітити нові плани і перспективи. Успішна й вигідна буде колективна або групова діяльність.

ВОДОЛІЙ. На цьому тижні ви відчуєте приплив сил, симпатію оточуючих. Отримаєте доказ того, що ваш престиж відчутно підвищився: побачите результати своєї праці або професійної діяльності.

РИБИ. Побачите результати своєї інтелектуальної діяльності, або ж отримаєте позитивне рішення суду стосовно вашого питання. Якщо ви хочете поліпшити свої стосунки з родичами чоловіка/дружини, то на цьому тижні можете це зробити.

На карті з'явиться країна некурців?

2004 року на карті світу може з'явитися унікальна країна, де буде запроваджено повну заборону на паління у громадських місцях. І, хоч як це дивно, то буде не США, Канада або Австралія, у багатьох містах яких уже чинні аналогічні обмеження.

Законопроект, який передбачає таку заборону, розглядатиме 2003 року парламент Норвегії. Нині норвезька влада віддає перевагу економічним способам боротьби проти паління. Так, завдяки надвисоким податкам одна пачка (20 сигарет) коштує в середньому 62 крони, тобто близько 9 доларів США. Нова заборона буде значно жорсткіша — палити можна буде лише на вулиці (це досить важко, бо в Норвегії протягом майже шести місяців на рік температура не піднімається вище нуля) або вдома, то й те якщо поруч нема нікого, хто не хоче дихати сигаретним димом.

УСМІХНІТЬСЯ!

Бідність

Обговорення проблеми бідності збентежило чутливого і цнотливого пана Івана. Не дочекавшись закінчення бурхливого засідання, він викликав машину і поїхав. Попри звичку йому не схотілося відвідувати офіси власних фірм, і тому авто найкоротшим шляхом попрямувало за місто — додому.

Фото Олександра КЛИМЕНКА.

Як водиться, фірми ті формально належали родичам, надійним друзям та партнерам: тож пан Іван чесно, як і належить народному обранцеві, скромно декларував лише свої депутатські доходи. Але поза Івановою увагою не минало жодної дрібниці у вирі подій у створених та виплеканих ним бізнесових структурах. І тому Іван усім своїм єством відчував особливу власну причетність до щасливої долі людей, котрі обожнювали його як роботодавця. Але місії добророба у мірилі окремого колективу ввижалося йому замало для повного щастя: адже існував іще його улюблений, але такий бідний та знедолений народ...

«Взяти хоча б Вітю, — зиркнув шеф на свого відданого водія, що делікатно відмовчувався, дивуючись мовчазному настрою свого завжди балакучого патрона. — Або ж Маню, Валю, Люду й увесь чудовий трудовий колектив: аж до Миколи — управляючого справами маєтності пана Івана... По суті, я міг би платити їм більше», — нарешті вгамував докори сумління доброзичливець.

— Вітюню! — підбадьорений доброю думкою, порушив мовчанку пан Іван. — Як ти гадаєш, чи справедливо буде підвищити зарплатню моїм охоронцям, покоївкам, садівникам, слюсарям, електрикам та інженерам, що так старанно доглядають за добробутом у нашій хатинці в милій Злодіївці?..

— Е-е-е-е... — спробував відповісти Віктор, але несподіваний спазм перехопив його схвальні розчулені слова...

— І водіям, і водіям! — з усмішкою вигукнув шеф.

Вітькові вмить повернувся дар мови, і він схвильовано, крізь сльози вдячності вимовив:

— Якби всі достойні люди, дорогий Іване Івановичу, були б достеменно взірцями людяності, як оце ви, повірте — у нас ніколи не було б бідності!.. Та й жили б ми не гірше, ніж у Швейцарії.

«Якщо по-чесному, — подумав пан Іван, — то хай іще швейцарці декому позаздрять, як треба жити, — я там був і скрізь усе бачив»... Але вголос, про всяк випадок, вимовив повчальне, з докором:

— А от про достойників ти, Вітюню, дарма отак... Либонь, бракує тями тобі розібратися. Розумієш, важко нам та й замало нас: занадто вже протидіє чиновницька немоторність. Але ми, як той казав, боремося, — пан Іван трохи помовчав і закінчив переконано, — і — поборемо!

Вітюня загальмував — пів-обрія затулили ворота. Щось клацнуло, тихо загуло — і ворота ті поїхали вбік. А там, за щілиною, що неквапом, але невпинно розширялася, виникала справжня непідробна краса з теплою, ніжною та обожнюваною бідним народом назвою — хатинка.

Юрій БОЛЬШАК.

КРОСВОРД

К	У	И	Т	З	О	В	В	Б	А	Н	Я
Р	Г	К	У	М	А	И	О	Н	У	К	Р
А	У	Л	Н	Е	В	Ц	К	У	Т	Т	Е
О	С	И	Т	Л	З	Я	А	Ф	А	А	Б
Н	А	Л	А	Ь	О	Л	Е	Г	Е	Н	Ь
Т	Н	З	А	П	У	Ч	К	В	П	А	Л
О	Б	Р	Г	І	Н	Я	А	А	В	Т	С
Я	Д	И	Р	Е	Ш	І	Д	Р	О	Т	Н
Г	Н	З	А	С	Д	Ь	Л	Е	Ф	Н	И
У	У	Т	А	П	М	А	К	І	В	А	Т
З	М	І	В	І	Р	О	С	А	К	К	И
О	Р	Б	Ц	Я	К	У	Х	Д	И	С	Д
В	У	Л	И	Л	О	П	А	Р	У	Н	Т
К	И	Р	В	Т	Р	О	П	Г	Р	П	Е
К	У	Б	И	Р	І	А	А	В	Р	Е	Р

В угорському кросворді всі відповіді вже наведені в таблиці. Кожна буква використовується лише один раз, а слова змінюють напрям під прямим кутом. У кінці кожного запитання вказується кількість букв у слові-відповіді.

1. Верхній шар земної кори (5). 2. Добірна привілейована частина війська (7). 3. Шлях руху небесного тіла (6). 4. Підземна споруда (6). 5. Службове повідомлення, донесення (6). 6. Кінчик пальця руки (5). 7. Проміжок часу між двома діями вистави (7). 8. Формений одяг (6). 9. Велична надмогильна архітектурна споруда (8). 10. Початок думи, билини (6). 11. Дитячі роки (9). 12. Огороджене місце для худоби (5). 13. Теплі краї, куди відлітають на зиму птахи (5). 14. Дуже несмілива людина (6). 15. Чоловікова сестра (6). 16. Високий дитячий голос у хлопчиків (7). 17. Видатні природні здібності (6). 18. Квітка маку (7). 19. Рідке пальне для двигунів (6). 20. Тварина родини котячих (6). 21. Житлове приміщення на судні (6). 22. Великий хижий птах з родини орлів (6). 23. Простір між двома рядами будинків (6). 24. Заглибина у дні річки, озера (7). 25. Бур`ян з широкими листками (5). 26. Пристрій для перенесення вантажів або людей (7). 27. Вітер-ураган у південно-східній Азії (6). 28. Помічник лікаря (8). 29. Спортивний біг (4).

Склав Іван СОБКО.

Відповіді на кросворд від 30 листопада

ПО ГОРИЗОНТАЛІ: 7. Пілотаж. 8. Котлета. 9. Целібат. 11. Картель. 12. Торшер. 13. Батат. 16. Атол. 17. Сажка. 19. Рента. 20. Гелій. 23. Злива. 25. Айва. 28. Тенета. 31. Галатея. 32. Вороток. 33. Міліція.

ПО ВЕРТИКАЛІ: 1. Лікер. 2. Полівка. 3. Халат. 4. Токар. 5. Клітина. 6. Штиль. 10. Томат. 11. Кегль. 14. Аврал. 15. Тітка. 17. Сленг. 18. Кайло. 21. Камея. 22. Тарту. 24. Випадок. 26. Ордалія. 27. Вазон. 28. Тенор. 29. Акція. 30. Унція.

Якщо ви Стрілець...

■ Головне правило для народжених під знаком Стрільця — обмежене споживання жирної їжі і приправ, спиртне не рекомендують узагалі.

■ Більше споживайте фруктів і овочів разом зі шкуркою, якщо вона їстівна, саме в ній багато вкрай потрібної для вас мінеральної солі — двоокису кремнію.

■ Якщо самі не зіпсуєте своє здоров'я — доживете до глибокої старості.

■ Дотримуйтеся режиму, будьте помірковані й обережні, не бігайте стрімголов.

■ Бережіть легені, печінку, кишковик, руки, плечі.

■ Якщо все-таки захворієте — одужаєте напрочуд швидко.

Мал. Володимира КАЗАНЕВСЬКОГО.

Голос України

Редактор номера Віталій СУДДЯ.

Редколегія: Леонід БРОВЧЕНКО, Анатолій ГОРЛОВ, Сергій ДЕМСЬКИЙ, Віталій ЖЕЖЕРА, Іван ІЛЛЯШ, Світлана ПИСАРЕНКО, Віталій СУДДЯ.

Головний редактор Анатолій ГОРЛОВ.

- За зміст та достовірність інформації у рекламних публікаціях відповідальність несе рекламодавець.
- Редакція не завжди поділяє позицію авторів публікацій.
- За точність викладених фактів відповідальність несе автор.
- Рукописів не повертаємо.
- Листування з читачами — тільки на сторінках газети.
- При використанні наших публікацій посилання на «Голос України» обов'язкове.

Свідоцтво про реєстрацію періодичного друкованого видання—КВ № 1 від 26.05.1994 р.

Ціна договірна

Газета виходить 5 разів на тиждень (крім неділі й понеділка) українською і російською мовами.

Передплатні індекси: для індивідуальних передплатників — 40224, для підприємств і організацій — 60955.
Загальний тираж 159000.

Комбінат друку видавництва «Преса України». 03047, Київ-47, проспект Перемоги, 50.
Фотоформи виготовлено в КЦ редакції газети «Голос України»
Зам. 0311230. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 0

Газета виходить з 1 січня 1991 року.

Адреса редакції: 03047, Київ-47, вул. Нестерова, 4.
ТЕЛЕФОНИ: для довідок — 441-84-92; телефакс — 234-72-54; відділ реклами — 449-72-53, 441-89-34, 441-89-44; телефакс — 449-85-62.
E-mail: mail@golos.com.ua — загальний
reklama@golos.com.ua — відділ реклами
let@golos.com.ua — відділ листів
foto@golos.com.ua — відділ ілюстрацій
Internet: http://uamedia.visti.net/golos

При підготовці матеріалів використовується інформаційно-пошукова система Верховної Ради України «Законодавство»